

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

RUSKÁ GRAMATIKA V KOSTCE

MILAN BALCAR

2010

Obsah

Úvodem.....	7
Základní pravidla výslovnosti	9
Přízvuk	9
Výslovnost samohlásek.....	10
Redukce samohlásek.....	10
Výslovnost souhlásek	11
Základní pravidla pravopisu	13
Psaní samohlásek	14
Písmena я, е, ё, ю	14
Písmena и, ы	14
Písmeno э	15
Psaní samohlásek по ж, ш, ч, щ.....	15
Psaní samohlásek по ц	16
Psaní souhlásek	16
Písmeno й.....	16
Psaní zdvojených souhlásek	16
Písmeno ь.....	17
Písmeno ъ	17
Psaní částice не a ни	18
Psaní se spojovníkem.....	19
Psaní velkých písmen.....	19
Morfologie.....	21
Podstatná jména	21
Rod podstatných jmen.....	21
Rozdíly v rodě	21
Přechylování.....	23
Číslo podstatných jmen.....	23
Skloňování podstatných jmen	24
Mužský rod.....	24
Ženský rod	25
Střední rod	27
Nesklonná podstatná jména.....	28
Skloňování příjmení	28
Přídavná jména	29
Skloňování přídavných jmen.....	29
Přídavná jména přivlastňovací	31
Jmenné (krátké, neurčité) tvary přídavných jmen.....	31
Stupňování přídavných jmen.....	33

Zájmena.....	36
Zájmena osobní	36
Zájmena přivlastňovací	37
Zájmena tázací a vztažná.....	37
Zájmena ukazovací.....	38
Zájmena určovací	39
Zájmena neurčitá.....	40
Zájmena záporná	40
Číslovky	41
Přehled číslovek základních a řadových	41
Skloňování číslovek základních	42
Skloňování víceslovných číslovek	44
Zvýšení a snížení, rozměr a míra.....	44
Vyjádření přibližnosti	44
Vyjádření podílnosti.....	44
Řadové číslovky	45
Vyjádření data a letopočtu	45
Číslovky druhové	45
Číslovky násobné	46
Zlomkové číslovky	46
Neurčité číslovky.....	47
Čtení zápisů matematických úkonů.....	47
Slovesa	49
Přítomný čas	49
Minulý čas	50
Budoucí čas.....	51
Podmiňovací způsob.....	51
Rozkazovací způsob	52
Přehled nejdůležitějších nepravidelných sloves	52
Slovesný vid.....	54
Tvoření vidových dvojic.....	54
Slovesný rod	55
Přídavná jména slovesná a příděstí.....	56
Přídavná jména slovesná přítomná	56
Přídavná jména slovesná minulé	57
Přechodníky	58
Přechodník přítomný	58
Přechodník minulý.....	58
Infinitiv	59
Příslovce.....	60
Tvoření	60
Stupňování.....	60
Syntax	61
Přísudek.....	61
Vyjádření českého slovesa "být"	61
Vyjádření českého slovesa "mít".....	62
Vyjádření nutnosti, možnosti, potřeby apod.	62
Vazby s infinitivem	63
Vyjádření záporu.....	64
Přívlastek.....	64

Přístavek.....	65
Předmět	65
Bezpředložková řízenost slovesná	65
Předložková řízenost slovesná	66
Důležité vazby podstatných jmen	67
Odchylné vazby přídavných jmen.....	69
Ustálená spojení sloveso + substantivum	69
Přísllovečné určení.....	69
Vazby a významy některých předložek.....	70
Přehled důležitých větných typů (se zřetelem k ekonomickým textům)	72
Souvětí	74
Spojky v souvětí souřadném	75
Spojky v souvětí podřadném	76
Použitá literatura.....	79

Úvodem

Pominuly doby, kdy byl knižní trh zaplaven nejrůznějšími učebnicemi ruštiny, včetně učebnic ruské gramatiky. Je pravda, že je dnes mnohem méně lidí, studentů i dospělých, kteří by se chtěli učit rusky, anebo se vrátit k pozapomenutým znalostem ruského jazyka získaným před několika či více lety. Tito zájemci mají dnes malou možnost získat na trhu vhodnou učebnici.

Napsáním této pomůcky chceme pomoci především studentům VŠE, ale i všem ostatním, kteří chtějí získat nebo si doplnit základní znalosti o jazykovém systému současné ruštiny. Rovněž mnozí podnikatelé, kteří navazují nebo obnovují hospodářské a obchodní styky s Ruskem a mají patřičné lexikální znalosti z příslušné tematické oblasti, postrádají nezbytné poučení o ruské gramatice a pravopisu.

Pomůcka si klade za cíl poskytnout uživateli důležité informace o ruské mluvnici. Obsahuje systematický přehled ruského tvarosloví s hojným uplatněním přehledných tabulek a vybrané kapitoly z ruské skladby, které považujeme za potřebné pro tvoření základních běžných výpovědí.

Vzhledem k zaměření pomůcky byly při zpracování látky zdůrazněny ty mluvnické partie, které jsou typické pro odborný styl (příčestí a přídavná jména slovesná, vyjádření trpného rodu, přechodníky, číslovková spojení, přehled nejdůležitějších předložkových spojení, význam spojek, vyjádření spony apod.). Pro získání uceleného přehledu a zachování systému však nebylo možno pominout ostatní jevy, jako je skloňování, časování, stupňování aj., jejichž znalost je nezbytná pro tvoření správných výpovědí v jakékoli oblasti činnosti.

Byl zvolen tradiční způsob řazení a výkladu látky používaný na základní a střední škole, který by měl přispět k snadnějšímu zvládnutí mluvnických jevů. Teoretický výklad a různé poznámky, které uplatňují funkční a porovnávací zřetel, jsou vzhledem k praktickému zaměření pomůcky omezeny na minimum. Podrobnější, hlubší a teoretičtější poučení o ruské mluvnici je nutno hledat ve speciálních učebnicích.

Protože v současné době je pro uživatele ruštiny často nutný i písemný styk a jejich znalosti ruského pravopisu jsou velmi malé, obsahuje pomůcka také základní pravidla ruského pravopisu. Stručná pravidla o ruské výslovnosti byla zařazena proto, že od školní výuky ruštiny uplynula u většiny uživatelů pomůcky značná doba a v jejich výslovnosti se tudíž projevují značné nedostatky vyplývající z přenosu české výslovnosti na ruskou.

Při sestavování pomůcky naší snahou bylo, aby byla pokud možno přehledná a instruktivní, aby pomohla uživatelům snadno a rychle se orientovat v mluvnických a do jisté míry i pravopisných otázkách ruského jazyka.

Milan Balcar

Základní pravidla výslovnosti

Všechny kulturní jazyky mají podobu mluvenou a psanou. **Mluvená řeč** se uskutečňuje pomocí zvuků, jimž říkáme hlásky (samohlásky a souhlásky), **psaná řeč** se realizuje pomocí písmen. V žádném spisovném jazyce neodráží psaný jazyk přesnou podobu jazyka mluveného, to znamená, že se pravopis žádného spisovného jazyka neřídí pouze principem fonetickým (Piš, jak slyšíš!). Je známo, že v některých jazycích je psaná podoba značně odlišná od mluvené (angličtina, francouzština), v jiných jazycích tato odlišnost není tak výrazná (např. v jazycích slovanských). Odlišnosti zde však jsou, a proto je nutno znát pravidla výslovnosti.

Porovnáme-li z tohoto hlediska ruštinu a češtinu, je na první pohled zřejmé, že rozdíl mezi mluvenou a psanou češtinou je menší než rozdíl mezi mluvenou a psanou ruštinou (např. české **okno, otec, nešťastný** a ruské **окно, отец, несчастный**). Tyto rozdíly do značné míry souvisí s charakterem ruského přízvuku.

Přízvuk

Slovní přízvuk slouží jako prostředek pro zvýraznění určité slabiky ve výslovnosti. Takto zvýrazněné slabiky nazýváme **přízvučnými**, ostatní slabiky jsou **nepřízvučné**. V ruštině i v češtině se přízvučná slabika vyslovuje s větší silou, větší dynamikou, proto mluvíme o přízvuku **silovém (dynamickém)**, v jiných jazycích se může přízvučná slabika odlišovat především svým tónem (přízvuk tónový nebo melodický). I když v obou našich jazycích máme silový slovní přízvuk, jeho silovost (dynamika) v ruštině je větší, proto i rozdíl mezi přízvučnými a nepřízvučnými slabikami je v ruštině větší než v češtině. Při výslovnosti přízvučné slabiky v ruštině mluvčí vydá více energie a na ostatní slabiky zbývá méně energie, proto se vyslovují slaběji, redukovaneji. Tato redukce má charakter kvantitativní a v některých případech i kvalitativní (výslovnost nepřízvučných a, o, e).

Kromě rozdílu v síle přízvuku existují mezi ruštinou a češtinou ještě další rozdíly. Zatímco česká slova, která vlastní přízvuk, mají tento přízvuk na první slabice (jednoslabičné předložky tvoří s následným slovem jeden celek), tedy přízvuk **stálý** (srov.: *'pracovat, 'vláda, 've škole, 'na východě* apod.), v ruštině máme přízvuk **volný (různomístný)**, to znamená, že může být v různých slovech na libovolné slabice, srov.: город, рука, деловой, передавать, машиностроение, перераспределение. Zřídka i v ruštině může být přízvuk na předložce: на голову, под вечер, по полю aj. Ruský přízvuk na rozdíl od češtiny je nejen volný, ale i **pohyblivý**, to znamená, že v různých tvarech téhož slova může přízvuk zaujímat místo na různých slabikách, srov.: город - города (mn. č.), цена - цену (4. pád), я скажу - они скажут, он молод - она молода apod. Pro úplnost ještě dodejme, že delší slova, zejména slova složená, mohou mít jak v češtině, tak i v ruštině vedle **hlavního** přízvuku ještě přízvuk **vedlejší**, srov. české *'červeno, bílý; 'nejne, spolehlivější*, ruské *п'адиоипередача, д'альневосточный, д'еревообрабатывающий* aj. Máme však i slova složená bez vedlejšího přízvuku: самостоятельный, машиностроение, паровоз apod.

Výslovnost samohlásek

Čeština má pět samohlásek krátkých (**a, e, i, o, u**) a pět dlouhých (**á, é, í, ó, ú**). V češtině je délka samohlásek důležitá, protože může rozlišovat význam slov nebo tvarů (srov.: dráha - drahá, ráda - rada, váha - váhá, slibuji - slibují), přičemž přízvuk zůstává vždy na první slabice. České **i** a **y** (**í, ý**) se rozlišuje pouze v pravopise, v jazyce mluveném máme pouze jednu hlásku, kterou vyslovujeme stejně (na rozdíl od ruštiny), srov.: *bil* - *byl*, *my* - *mi*, *zdravý* - *zdraví*, *bílý* - *bílí* apod. Kromě samohlásek má čeština ještě dvojhlásku **ou** (dlouhý, mouka, nesou).

Ruština v **přízvučné slabice** rozlišuje šest samohlásek: **a, e, и, o, y, ы**. Ruské **и** a **ы** se vyslovuje rozdílně a může rozlišovat význam slov (быть, бить). Samohláska **и** může stát na začátku slova nebo po měkké souhlásce (история, тихий, синий), **ы** pouze po tvrdé souhlásce (быстро, рыба).

Výslovnost výše uvedených samohlásek (kromě **ы**) se v ruštině a v češtině v podstatě neliší. Jejich výslovnost se dá rozřadit podle pohybu jazyka nahoru-dolů a dopředu-dozadu:

řada \ vertikální poloha jazyka	přední	střední	zadní
vysoké	и	ы	y
střední	e		o
nízké		a	

Při výslovnosti ruského [ы] nezaokrouhlujeme rty (jako při výslovnosti [o] nebo [y]). Jazyk zaujímá přibližně stejnou polohu jako při výslovnosti českého [ch]. Pro nácvik můžeme zvolit spojení ты ходишь, přičemž zpočátku vynecháme hlásku [ы] - vyslovujeme [ть ход'иш]. Zvuk [ь] je blízký [ы] a při dalším jeho prodloužení získáme hlásku [ы]. Hlásky [ы] má ve výslovnosti nižší tón než hlásky [и].

Redukce samohlásek

V nepřízvučných slabikách se ruské samohlásky vyslovují slaběji a kratčeji a samohlásky **a, o, e** navíc ještě mění svou kvalitu. Ve všech případech jde tedy o redukci **kvantitativní** a u zmíněných tří samohlásek také o redukci **kvalitativní**. Rozlišujeme dva stupně kvalitativní redukce: 1. stupeň redukce se uplatňuje v 1. slabice před přízvukem, na začátku slova, jestliže nezačíná souhláskou, a obvykle také v koncovkách. Ve všech ostatních případech mluvíme o redukci 2. stupně, která je silnější než redukce 1. stupně.

Hlásky [a] a [o] se **po tvrdých souhláskách** v 1. stupni redukují stejně. Jejich výslovnost je mezi [a] a [o], více se však blíží hlásce [a]. V transkripci ji označujeme znakem [Λ]. Ve 2. stupni redukce se v těchto případech vyslovuje velmi krátká hlásky střední řady a střední výšky. Označujeme ji znakem [ъ], srov.:

молодой [мъладой]
парода [пΛрода]

огород [АГарот]
продавать [пръдвѣт']
заработок [заръбътък]

Po měkkých souhláskách se samohlásky [e] a [a] - v písmu většinou **я** - mění v 1. stupni redukce stejně. Jejich výslovnost je mezi [e] a [и], více se však blíží hlásce [и], v transkripci ji označujeme znakem [и^e]. Ve 2. stupni redukce se v těchto případech vyslovuje velmi krátká hláska středního charakteru, bližší hlásce [и], v transkripci ji označujeme znakem [ь]. Je třeba připomenout, že souhlásky [ч] a [щ] jsou v ruštině vždy měkké, písmeno **я** se však po nich nepíše. Několik příkladů:

мясной [м'и^eсной]
принесла [пр'ин'и^eсла]
часы [ч'и^eсы]
часовой [ч'ъславой]
вынесла [вын'ьсла]
Япония [йи^eпон'ийи^e]
площадь [плоч'ч'ьд']
пятисотая [п'ьт'исотайи^e]

Lze pozorovat tendenci většího vlivu psané podoby jazyka na mluvenou, zejména v koncovkách, kde se výslovnost koncovek od jejich psaní příliš neliší.

Při velmi rychlé výslovnosti může dojít k tak silné redukci, že se redukováná samohláska (a tedy i slabika) úplně vypouští, např. холодно [холднл], город [горд]. Můžeme se setkat s vypuštěním celé slabiky včetně souhlásky: он говорит [он гър'ит], Максимович [макс'имыч'].

Výslovnost souhlásek

Souhlásek máme více než samohlásek jak v češtině, tak i v ruštině. Jejich klasifikace podle účasti hlasivek, způsobu artikulace a podle místa artikulace je poměrně složitá a případné zájemce o tuto otázku je možno odkázat na speciální pomůcky. Čeština má 25 souhlásek, ruština 35 (resp. 37, jestliže počítáme dlouhé měkké [ш'] a [ж']).

Rozdílů ve výslovnosti mezi ruštinou a češtinou je celá řada, všimneme si těch nejdůležitějších. Celkově lze říci, že rozdíl mezi tvrdými a měkkými souhláskami je v ruštině výraznější: tvrdé znějí více tvrdě a měkké měkčeji.

Základní rozdíl a s tím související potíže při výslovnosti ruských souhlásek spočívá v tom, že ruština má mnohem více párových tvrdých a měkkých souhlásek než čeština. V češtině máme podle tvrdosti a měkkosti pouze tři páry - **d-d'**, **t-t'**, **n-ň** (srov. výslovnost *dy, ty, ny* x *di, ti, ni*), kdežto ruština má takových párů 15. Kromě tří shodných s češtinou ruština rozlišuje ještě tvrdé a měkké б-б', в-в', г-г', з-з', к-к', л-л', м-м', п-п', р-р', с-с', ф-ф' a х-х'. Typickou chybou Čechů při výslovnosti uvedených měkkých souhlásek je to, že místo spojení měkká souhláska+samohláska vyslovují spojení tvrdá souhláska + j + samohláska (ve slově *мясо* místo správného [м'асл] se vyslovuje chybně [мйасл], ve slově *весёлый* místo správného [в'и^eс'олай] chybně [вйесйолай] apod.) Správnou výslovnost měkkých souhlásek je možno začít pozorováním rozdílu v postavení jazyka při výslovnosti dvojic d-d', t-t', n-ň, jejichž výslovnost nám nečiní žádné potíže, a pak přejít obdobným způsobem k výslovnosti ostatních párů podle měkkosti a tvrdosti, které v češtině neexistují. Je třeba se vyvarovat výslovnosti [й] v těchto případech. České [l] je střední, neodpovídá tedy výslovností ani ruskému měkkému [л'], ani tvrdému [л].

Z ostatních souhlásek má ruština pouze tvrdé **ц, ш, а ж**. Při výslovnosti [ш] a [ж] v ruštině dochází na rozdíl od češtiny k zaokrouhlení rtů. Je třeba se vyvarovat měkké výslovnosti (resp. vkládání j) v takových slovech, jako **цены, шесть, он пришёл, жёны, папрыхённый** apod.)

Pouze měkké jsou v ruštině souhlásky [ч] a [й] a také dlouhé souhlásky [ш'] a [ж']: **щика [ш'у-кА] nebo [ш'ч'укА], счастье [ш'ас'т'йи^с] nebo [ш'ч'ас'т'йи^с], за счёт [зАш'от] nebo [зАш'ч'от]; дрожжи [дрож'и].** Ve spojkách a zájmenech se **что** vyslovuje jako [шт]: **что, чтобы.**

V koncovkách **-ого, -его** se г vyslovuje jako [в]: **молодого - молодо[в]о, сегодня - се[в]од-ня, итого - ито[в]о** aj.

Na začátku slova a po samohláskách se **и** vyslovuje buď jako [и] nebo jako [йи]: **их, твои, та-инственный** aj. Po rozdělovacím **ь** se vždy vyslovuje **й**: **статья [стАт'йи], по-волчьи [пАволч'йи].** Jestliže předcházející slovo končí na tvrdou souhlásku a následující slovo začíná na **и**, pak se ve výslovnosti toto [и] mění v [ы]: **в избе [выз'б'е], с Иваном [сыван'ъм], от инструктора [Атын-структ'рА].**

V ruštině na rozdíl od češtiny se neobjevuje **ráz** mezi souhláskou na konci předložky a samohláskou následujícího slova: srov. českou výslovnost **v okně, před obědem** s vysloveným rázem a vázanou výslovnost v ruštině: **в окне [вАкн'е], перед обедом [п'ер'ьдАб'ед'ъм], в этом году [вет'ъм гАду]** aj.

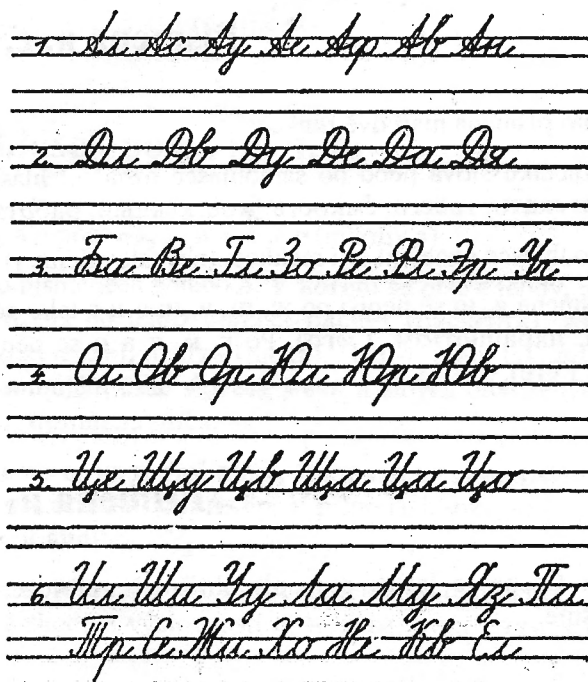
Ruština nemá na rozdíl od češtiny slabikotvorné **р** a **л**, proto v takových slovech, jako **Пётр, министр, центр, осмотр; цикл, кругл** (jmenný tvar od круглый) skupiny souhlásek s **р** a **л** netvoří slabiku.

Základní pravidla pravopisu

АВЕСЕДА

Аа Аа Бб Бб Вв Вв Гг Гг
Дд Дд Ее Ее Ёё Ёё Жж Жж
Зз Зз Ии Ии Йй Йй Кк Кк
Лл Лл Мм Мм Нн Нн Оо Оо
Пп Пп Рр Рр Сс Сс Тт Тт
Уу Уу Фф Фф Хх Хх Цц Цц
Чч Чч Шш Шш Щщ Щщ Ъъ
Ыы Ыы Ээ Ээ Юю Юю Яя Яя

SPOJOVÁNÍ PÍSMEN

Pro psané nebo tištěné zaznamenání jazyka slouží soubor znaků - **písmo**. Ruská azbuka (podle názvů počítačnických písmen а - аз, б - буки), která vznikla z původní cyrilice, má dnes 33 písmen. Díky skupinovému systému psaní je možno tímto omezeným počtem písmen zaznamenat veškerý hláskový systém ruštiny. Vedle deseti písmen pro samohlásky a 21 písmen pro souhlásky má azbuka ještě dvě písmena bez hláskového významu - tvrdý a měkký znak (ъ, ь). Jestliže česká abeceda využívá hojně diakritických znamének (háček, čárka, kroužek), v azbuce je to pouze jedno písmeno - **й**, spřežky v azbuce nejsou (v češtině pouze písmeno *ch*).

Soubor pravidel, jimiž se řídí převedení spisovného jazyka do psané podoby, se nazývá **pravopisem**.

1. Základním principem ruského (i českého) pravopisu je princip **morfologický** (tvaroslovný), jenž spočívá v tom, že se stejná slova nebo významové části slov (morfémy), píší vždy stejným způsobem bez ohledu na výslovnost, srov.: вода, воды, водяной; спеть, сделать, сшить; народ, народы, apod.
2. V některých případech se v ruském pravopise uplatňuje princip **fonetický**, kdy se určitá hláska morfému píše různě v souladu s její konkrétní výslovností. Jde o předpony без-, воз-, вз-, низ-, раз- a některé jiné, které se píší na konci s písmenem з, jestliže následuje znělá souhláska, a s písmenem с, následuje-li neznělá souhláska: разделить - рассмотреть, безработица - бессистемный, возрасти - восстановить apod. V předponách раз (с) -, роз (с) - píšeme а nebo о rovněž podle tohoto principu: а v nepřízvučné pozici, о v přízvučné pozici: разговор - розлив, рассрочка - роспуск. Patří sem rovněž změna и v ы ve shodě s výslovností na začátku slova, k němuž byla připojena předpona končící souhláskou: искать - сыскать, итог - подытожить, импровизировать - симпровизировать.
3. **Historický** princip spočívá v zachování starého způsobu psaní (tradice). Např. psaní měkkého znaku v gramatickém významu (помощь, ночь, сушь; работаешь; нарежь), psaní samohlásek v kořeni slova (казак, собака, беру, собирать) aj.

Psaní samohlásek

Пísmena я, е, ё, ю

Tato písmena mají dvě funkce:

- a) na začátku slova nebo po samohlásce označují hlásku j + příslušnou samohlásku: ярмарка, моя; ехать, твоего; ёмкость, моё; южный, работаю;
- b) po souhlásce označují její měkkost (nevyslovujeme j): мясо, нести, перекрёсток, сюда.

Písmena я, ю se nepíší po ж, ш, ч, щ а ц а také po г, к, х s výjimkou některých cizích slov (жюри, парашютизм, Гюго). Po г, к, х а ц se nepíše ani písmeno ё (výjimky jsou vzácné: ликёр, Гёте).

Пísmena и, ы

Pro Čecha je jejich pravopis obtížnější, protože čeština tyto samohlásky ve výslovnosti nerozlišuje.

1. Na začátku slova píšeme vždy pouze **и**: **игра, идея, имя, инженер, история.**
2. Po **г, к, х** a po **ж, ш, ч, щ** se píše pouze **и**: **гимн, Египет, кислота, Кипр, хитрый, мужи; жить, читать, защищать.**
3. Po **párových souhláskách** podle tvrdosti a měkkosti píšeme **и** nebo **ы**.

Psaní **и, ы** po **д, т, н** nečiní Čechům potíže, protože v obou jazycích máme skupinové psaní **ди, ти, ни - di, ti, ni** a **ды, ты, ны - dy, ty, ny**: **ходить, динамит, тихий, тип, никто, аноним - дыхание, дыра, тыл, тысяча, ныне.**

U ostatních souhlásek v kořeni slovanských slov bývá shoda mezi ruštinou a češtinou, srov. **быстрый, слышать, лыжи, мы, мыло, промышленность, пышный, сытый, сыр, вы, высокий, язык, называть, рыба, рыть.** U cizích slov (většinou řeckého původu) bývají i rozdíly: **система, анализ, физика, рис, бизнес** aj.

Ve slovesné **příponě -ыва-/-ива-** píšeme **и** a **ы** podle tvrdosti nebo měkkosti předcházející souhlásky u sloves dokonavých, srov.: **рассказать - рассказывать, ale рассмотреть - рассматривать.**

Po **předponách** končících na souhlásku se místo počátečního písmene **и** píše **ы** v souhlasu s výslovností: **идти - предыдущий, исходный - безысходный.** Předpon cizího původu se toto pravidlo netýká: **дезинформация, трансиранский.**

V **koncovkách** podstatných a přídavných jmen se psaní **ы** a **и** řídí měkkostí či tvrdostí poslední souhlásky kmene, nikoliv životností či neživotností podstatného jména, srov.: **автомобиль - автомобили, француз - французы; здоровые мальчики, летние дни.** Ve jmenných tvarech přídavných jmen a v trpných příděstích píšeme **ve všech rodech** pouze **ы**: **Они довольны - Jsou spokojeni, spokojeny; Они воспитаны - Jsou vychováni, vychovány.** U sloves v minulém čase píšeme po **л** vždy pouze **и**: **Студенты/студентки принесли.**

Пísmeno э

Ve slovech ruského původu se píše zřídka, zejména ve slovech **этот а поэтому.** Ve slovech cizího původu především na začátku slova ve shodě s výslovností (**экзамен, экономика, экскурсия, эксплуатация, экспорт, энергия, этаж, этап**) a řídčeji uprostřed slova po samohláске (nikoliv **и**): **поэт, аэропорт, силуэт, ale: диета, проект.**

Psaní samohlásek po ж, ш, ч, щ

Po těchto písmenech se nepíše **я, ю, ы**, ale pouze **а, у, и** a také **е** (nikoliv **э**).

Pod **přízvukem** můžeme psát po těchto písmenech **е** nebo **о.** V **kořeni** se píše **е** tehdy, jestliže existují tvary téhož slova nebo slova odvozená od téhož kořene: **расчёт (расчесть), жёлтый (желтеть), шёпот (шептать), дешёвый (дешевле), щёлка (щель).** Není-li tomu tak, píšeme **о** (**шорох, шов**). Písmeno **е** píšeme také v minulém čase slovesa **жечь** a sloves odvozených: **он жёг, сжёг, поджёг** a slovesa **идти**: **он шёл, пришёл, ушёл.**

V **příponách -ённый (-ён)** a **-ёр** píšeme **е**: **напряжённый, напряжён, напряжённость, вооружённый, вооружён, вооружённость, стажёр, дирижёр.** V **příponách -ок, -онюк, -онюк** píšeme **о**: **кружок, мешок, медвежонок, собачонка.**

V **koncovkách** sloves přítomného času píšeme **е**: **сожжёт, испечёшь, стрижете, течёт.** V **koncovkách** podstatných jmen píšeme ve shodě s výslovností **о**: **ножом, кирпичом, душой,**

свечой, плечом (ale: ножей, карандашей). Písmeno o je také v koncovkách přídavných jmen большой а чужой (большого, чужому ...).

Psaní samohlásek po ц

По ц перішеме ю, я, э (ale: Цюрих). Písmena o, e пішеме ve shodě s výslovností: немцем - отцом, солнце - лицо, овцой - улицей, продавцов - месяцев, образцовый - целый. Souhláska ц je v ruštině tvrdá, proto po ní vyslovujeme vždy [ы], ale пішеме většinou и: цифра, цистерна, национализм, цикл, цитрусовые. Písmeno ы пішеме v koncovkách podstatných jmen: немцы, границы, страницы apod., zřídka přídavných jmen (широколицый), případně v příponě -ын (сестрицын, Голицын). Uvnitř slova пішеме ы ve slovech цыган, цыплёнок, (стоять) на цыпочках (na špičkách), цыц (pst).

Psaní souhlásek

Písmeno й

Písmeno й пішеме na konci slova (май, Китай) nebo uvnitř slova před souhláskou (читайте, скамейка). S následující samohláskou se й піше ojedinele ve slovech cizího původu: йога (jóga), йод (jóд), майор, майонез, район, фойе (foyer), конвейер (konvejer), а také v některých vlastních jménech а zeměpisných názvech: Фейербах, Нью-Йорк, Йемен aj.

Psaní zdvojených souhlásek

1. Po **ředponách** končících stejnou souhláskou, jakou začíná příslušné slovo: расстаться, рассмотреть, бессодержательный, бесспорный, исследование, восстановить; оттенок, оттолкнуть, оттуда; ввезти, вверх, введение; поддержка, преддоговорный; беззаконный, воззвание.
2. Na **hranici přípony а kmene**, jestliže končí na н , řídčeji на с: закон - законный, район - районный, телефон - телефонный, длина - длинный, причина - причинный, весна - весенний, война - военный; русский, российский, Россия, индусский (indický), тунгусский, черкесский, искусство.
3. V **пříponách**
 - a) přídavných jmen slovesných на -нн-, -енн- (-ённ-), -ованн-, -еванн- (-ёванн-), utvořených od předponových sloves: написанный, построенный, освобождённый, квалифицированный, завоёванный, nebo od bezpředponových, ale rozvitých rozvíjejícími výřazy: жаренный на масле, тяжело раненный.

Ale: v trpných přičestích пішеме pouze jedno -н-: книга написана, здания построены, всё подготовлено. Není-li bezpředponové sloveso rozvito jiným výřазem, пішеме též jedno -н-: копчёная колбаса, раненый солдат, солёный огурец, сушёные фрукты;

b) přídavných jmen na **-енн-**, **-онн-**: **государственный**, **письменный**, **общественный**, **жизненный**, **организационный**, **традиционный**, **телевизионный**;

c) tři přídavných jmen na **-янн-**: **стеклянный**, **деревянный**, **оловянный** (сínový). Ostatní přídavná jména tohoto typu mají pouze jedno **н**: **водяной**, **кожаный**, **нефтяной**, **серебряный**, **песчаный**, **полотняный** (plátěný).

Poznámka: Přídavná jména s příponou **-ин-** píšeme s jedním **-н-**: **лошадиный**, **куриный**, **муравьиный** (mravenčí), **пчелиный**.

4. V kořeni mnoha přejatých slov, např.: **доллар**, **интеллигент**, **коллега**, **коллектив**, **металл**, **миллион**, **миллиард**; **ассистент**, **бассейн**, **дискуссия**, **касса**, **класс**, **комиссия**, **масса**, **пресса**, **прогресс**, **процесс**, **эмиграция**; **килограмм**, **комментарий**, **коммерция**, **коммунист**, **сумма**, **программа**, **телеграмма**; **корреспондент**, **территория**; **аппарат**, **группа**, **оппонент**; **колонна**, **тонна**, **теннис**; **аккредитовать**, **аккорд**, **оккупация**, **хоккей**; **атташе**, **брутто**, **нетто**; **эффективный**, **дифференциация**. V kořeni ruských slov nacházíme zdvojenou souhlásku zřídka: **дрожжи** (droždí), **жужжать** (bzučet).

Пísmeno Ъ

Tvrký znak má v ruštině funkci oddělovacího znaku, píše se mezi předponou, končící na souhlásku a slovem, začínajícím písmeny **е**, **ё**, **ю**, **я**, aby bylo nutno vyslovit hlásku **ј**: **сьел** [с'йел], **але**: **сел** [с'ел]; **съезд**, **подъём**, **объяснить**, **предъюбилейный**, **объект**.

Пísmeno Ь

Měkký znak má tři funkce:

- 1) **Změkčující**, označuje měkkost předcházející souhlásky, a to jak na konci slova, tak i uprostřed slova, např. **уголь** (uhlí) **але**: **угол** (roh), **весь** (všechen), **але**: **вес** (váha), **фестиваль**, **февраль**, **октябрь**, **площадь**, **связь**, **любовь**; **письмо**, **возьму**, **правительство**, **июньский**, **пятьсот** apod.
- 2) **Tvaroslovnou** (morfologickou), tj. nepíše se pro označení měkkosti předcházející (i když tuto funkci může plnit také), ale kvůli jednotnému psaní téže skupiny tvarů. Jedná se o podstatná jména ženského rodu zakončená na souhlásku (**ночь**, **вещь**, **рожь**, **молодёжь**, **связь** apod.), o tvary rozkazovacího způsobu typu **намажь**, **разрежь**, **не плачь**, **встань**, **брось**, o infinitiv sloves na souhlásku (**мочь**, **привлечь**, **беречь**, **работать**) a o 2. osobu přítomného času (**работаешь**, **напишешь**).
- 3) **Oddělovací**, tj. píše se uvnitř slova (nikoli po předponě) po souhláskách před následujícími písmeny **е**, **ё**, **и**, **ю**, **я**, aby se zde vyslovila hláska **ј**: **семья**, **статья**, **братья**, **друзья**, **воробьи**, **тетрадью**, **воскресенье**, **сырѐ**, **пью**, **сошью**, **третьего**, **Татьяна**, **крестьянин**, **серьёзный**. Stejnou funkci plní také ve slovech **павильон**, **бульон** apod.

Pravidel pro psaní (resp. nepsaní) měkkého znaku je tolik, že se zde není možno jimi podrobněji zabývat. Informaci lze najít ve specializovaných pomůckách nebo ve slovnících.

Psaní částice ne a ni

Dohromady se píší:

1. **Jestliže se slova bez těchto částic neužívá:** необходимость, небрежность, недоразумение, недостача, неизбежность. ненависть, нехватка; неизбежный. необходимый, неожиданный, неотъемлемый, несомненный, неповторимый; ненавидеть, негодовать, недооценивать (x переоценивать), недоплатить (x переплатить), невыполнить (x перевыполнить); непременно, несомненно, неожиданно aj.
2. **Jestliže je možná záměna synonymem bez částice ne:** неприятель (=враг), несчастье (=беда), неверность (=измена), недоверие (=подозрение), недостаток (=пробел); нетрудный (=лёгкий), невысокий (=низкий), небольшой (=малый), неверный (=ошибочный), нездоров (=болен); нелегко (=трудно), недоброжелательно (=враждебно).

Rozlišujte věty: Это неприятель. - То je nepřítel. Это не приятель - То není přítel. Это неуспех. - То je neúspěch. Это не успех. - То není úspěch. Это нетрудная задача. - То je netěžký (snadný) úkol. Это не трудная задача. То není těžký úkol apod.

3. **S neurčitými a zápornými zájmeny a se zápornými příslovci:** некто (kdosi), нечто (cosi), некого (není koho), некому, нечего (není čeho), нечему; никто, ничто, никого, никому, ничего, ничему; никакой; негде (není kde), некуда (není kam), неоткуда (není odkud), некогда (není kdy), нигде, никуда, ниоткуда, никак, никогда.
4. **V přídavných jménech slovesných, není-li u nich rozvíjející člen:** (незаконченная работа, неотправленное письмо, невыспавшийся сотрудник) nebo je-li rozvíjejícím slovem příslovce míry: очень, весьма, совсем apod.: совсем неподготовленное решение.

Zvlášť se píší:

1. **U sloves** (kromě případů uvedených výše): Он не слушает. Я не читал. Не торопитесь! Вы можете туда не ходить. Товар не отправлен. Не говоря ничего, он ушёл. V češtině se na rozdíl od ruštiny píše zápornka **ne** - se slovesem dohromady.
2. **U podstatných jmen, přídavných jmen a příslovci, kde je vyjádřen nebo je možné vyrozumět protiklad:** Это не трусость, а осторожность. Лицо у него не весёлое, а печальное. Сделало это не хорошо, а скверно. Viz též výše bod 2.
3. **U přídavných jmen slovesných, mají-li při sobě rozvíjející člen:** не законченная нами работа, не отправленные вовремя детали, не издававшаяся почти 30 лет книга.
4. **Jestliže je součástí zesíleného záporu:** далеко не ..., вовсе не ..., отнюдь не ..., совсем не ..., nebo při přídavném jménu stojí zájmeno nebo příslovce s částicí **ни** : никому не ..., нигде не ..., никогда не ..., парѣ.: далеко не известный учёный, несколько не справедливое решение, никому не нужная машина, ни с чем не сравнимый успех.
5. **U slov, která s částicí ne nemohou vytvořit jeden pojem:** не книга, не чёрный, не весенний, не сегодня, не там, не второй, не десять, не вы apod.
Ale: Jestliže jde o označení osob s protikladným významem, píšeme **не** dohromady: специалисты и неспециалисты, русские и нерусские, профессионалы и непрофессионалы.
6. **U predikativů:** не рад, не должен, не намерен, не готов, не нужен, не способен, не надо, не нужно, не жаль, не пора apod.
7. **U záporných zájmen s předložkou, která se klade mezi не, ни a příslušné zájmeno:** **ни** о ком, **ни** с кем, **ни** от кого, **ни** к чему, **ни** с чем; **не** с кем (není s kým), **не** за что (není za co) apod.

Psaní se spojovníkem

1. Slova tvořená **opakováním** téhož slova nebo synonymických slov: *чуть-чуть* (malinko), *давным-давно* (velmi dávno), *волей-неволей* (chtěj nechtěj), *житьё-бытьё* (život, живобыть).
2. Složená slova, jejichž **první částí je číslovka napsaná číslicí**: 100-процентный, 20-летний, 50-летие, 250-миллионный.
3. Četná **složená podstatná jména** ze dvou podstatných jmen bez spojovací samohlásky: вагон-ресторан, купля-продажа, страна-член, лётчик-космонавт, женщина-врач, премьер-министр. Se spojovníkem se také píše názvy politických stran a směrů a přídavná jména od nich utvořená: социал-демократия, социал-демократический).
4. Složené tvary **měrných jednotek** a **světových stran**: тонна-километр, киловатт-час, человеко-день; юго-запад (ный), северо-восток (чный), норд-ост.
5. Složená podstatná jména s komponentem **пол-**, začíná-li slovo samohláskou, л nebo velkým písmenem: пол-оборота, пол-литра, пол-Европы (ale: полвека, полчаса).
6. Složená slova, jejichž první část tvoří komponenty cizího původu: вице-, экс-, штаб-, унтер-, обер-: вице-президент, экс-чемпион, унтер-офицер.
7. Složená přídavná jména označující **rovnoprávné pojmy**: англо-японский (=английский и японский), торгово-промышленный (=торговый и промышленный), сине-бело-красный (флаг) a přídavná jména označující **chuťový** nebo **barevný odstín**: горько-солёный, бледно-розовый.
8. **Пříslovce** těchto typů: во-первых (za prvé), во-вторых, в-третьих ...; по-русски, по-немецки; по-волчьи (jako vlk), по-птичьи; по-новому, по-моему, по-видимому (jak je vidět), по-прежнему (jako дříve).
9. **Zájmena a příslovce** s částicemi **-нибудь, -то, -либо, кое-**: кто-нибудь, что-нибудь, что-то, где-либо, когда-то, как-нибудь, кое-что, кое-как aj.
10. **Složené předložky**: из-за, из-под, по-над, по-за.
11. Mnohá **vlastní jména** a **zeměpisné názvy**: Сен-Симон, Римский-Корсаков, Австро-Венгрия (ale Чехословакия), Алма-Ата, Нью-Йорк; Ростов-на-Дону, Франкфурт-на-Майне aj.

Psaní velkých písmen

Pravidel je zde poměrně hodně, mnohá jsou stejná jako v češtině, jiná jsou velmi komplikovaná. V ruštině se velká písmena píše poněkud častěji než v češtině, zejména ve víceslovných pojmenováních.

Jména národní a obyvatelská se však píše v ruštině na rozdíl od češtiny s malým začátečním písmenem: чех, англичанин, француз, американец, пражанин, москвич, парижанин apod.

V dopisech, v nichž adresátovi vykáme, píšeme **Вы** a **Вам** s velkým písmenem. Jestliže tykáme, píšeme **ты** a **твой** s malým písmenem.

V oficiálních názvech států a republik píšeme všechna slova velkým písmenem: Российская Федерация, Чешская Республика, Китайская Народная Республика, Соединённые Штаты Америки.

Názvy nejvyšších státních funkcí a organizací ruských i mezinárodních se píše rovněž s velkými písmeny u všech slov: **Председатель Государственной Думы, Организация Объединённых Наций, Совет Безопасности ООН, Общество Красного Креста** apod.

U názvů úřadů, škol, podniků, ministerstev atd. se píše s velkým písmenem pouze první slovo: **Министерство внешних экономических связей, Уральский политехнический институт, Академия наук России, Московский государственный университет, Большой театр** apod.

V názvech dějinných událostí a svátků se píše velké písmeno v prvním slově: **Первое мая (1-е Мая), Международный женский день, День студента, Новый год**.

Morfologie

Podstatná jména

Rod podstatných jmen

1. Rod podstatných jmen se určuje podle zakončení.

Rod	Zakončení v 1. pádě jedn. čísla	Příklad
mužský	tvrdá párová souhláska -ж, -ш, -ч, -щ, -ц, -й	завод монтаж, карандаш, врач, товарищ, продавец трамвай
	měkká párová souhláska (v 2. pádě -я)	учитель (-ля)
ženský	-а, -я -жь, -шь, -чь, -щъ	фабрика, линия молодёжь, сушь, мелочь, помощь
	měkká párová souhláska (v 2. pádě -и)	тетрадь (-и)
střední	-о, -е -мя (10 slov)	государство, собрание время, имя

2. **Nesklonná podstatná jména označující neživé předměty** (депо, метро, интервью, бюро) jsou středního rodu (праздничное метро, справочное бюро) s výjimkou slova кофе (muž. rod): чёрный кофе. Slovo кафе (kavárna) je podle pravidla rodu středního (уютное кафе).
3. **Rod nesklonných podstatných jmen označujících zeměpisné názvy** se určuje podle rodu obecného pojmenování: Конго, Миссисипи (= река) — ženský rod; Токио, Тбилиси (= город) — mužský rod, Конго, Перу (= государство) — střední rod
4. **Některá podstatná jména na -а označující osoby** mohou být **mužského** nebo **ženského rodu** v závislosti na tom, zda označují muže nebo ženu: мой коллега (můj kolega), моя коллега (moje kolegyně), подобно убийца (vrah), умница (moudrý člověk), сирота (sirotek) aj.

Rozdíly v rodě

Rozdílů v rodě českých a ruských podstatných jmen je nejvíce u slov **cizího původu**. V ruštině se jejich rod určuje zakončením. Existují zde celé skupiny slov, srov.:

Zakončení		Příklady	
v češtině	v ruštině		
-ém, -am (r. muž.)	-ема, -амма (r. žen.)	starý problém nový systém váš telegram zajímavý program ale: один килограмм, двадцать один грамм	— старая проблема — новая система — ваша телеграмма — интересная программа
-ta, -ita (r. žen.)	-тет, -итет (r. muž.)	naše fakulta Karlova univerzita velká autorita důležitá priorita	— наш факультет — Карлов университет — высокий авторитет — важный приоритет
-um, -ium (r. stř.)	-ум, -иум (r. muž.) -ий (r. muž.) -а, -ия (r. žen.)	květnové plénum vědecké sympozium krásné sanatorium přísné kritérium dnešní datum vaše vízum nové gymnázium nízké stipendium nové stadium	— майский пленум — научный симпозиум — красивый санаторий — строгий критерий — сегодняшняя дата — ваша виза — новая гимназия — низкая стипендия — новая стадия
-ze, -se (r. žen.)	-зис, -цис (r. muž.)	hospodářská krize základní teze vědecká skepse	— экономический кризис — основной тезис — научный скепсис
-óza (r. žen.)	-оз, -ёз (r. muž.)	dlouhodobá prognóza nebezpečná tuberkulóza	— долгосрочный прогноз — опасный туберкулёз
-áž (r. žen.)	-аж (r. muž.)	velká garáž zajímavá reportáž dokončená montáž	— большой гараж — интересный репортаж — завершённый монтаж
některá jiná		současná etapa hluboká analýza vaše adresa nová metoda starý model tato banka	— современный этап — глубокий анализ — ваш адрес — новый метод — старая модель — этот банк

U slov slovanského původu je rozdílů méně:

názvy mláďat s příponou -онок, -ёнок (m. r.)	medvídě kotě house dítě	— медвежонок — котёнок — гусёнок — ребёнок
slova na -пись (ž. r.)	můj podpis velký nadpis	— моя подпись — большая надпись
některá jiná	vysoká úroveň náš cíl tento stupeň můj stín bílá husa krásná labuť	— высокий уровень — наша цель — эта степень (ступень) — моя тень — белый гусь — красивый лебедь

Přechylování

U substantiv označujících osoby se tvoří od podstatných jmen mužského rodu podstatná jména pro označení ženských osob: учитель — учительница, вузовец — вузовка, студент — студентка, переводчик — переводчица, русский — русская aj.

Zatímco v češtině se tyto přechýlené tvary tvoří celkem pravidelně, v ruštině je řada podstatných jmen, která se **nepřechylují** a označují jak muže, tak i ženy. Většinou jsou to slova cizího původu s významem povolání, zaměstnání, funkce nebo hodnosti: инженер, редактор, агроном, экономист, директор, профессор, доцент, педагог, техник, автор apod. Nepřechylují se též některá substantiva domácího původu: товарищ, член, врач, начальник, председатель, заместитель, садовод aj.

Zda jde o muže či ženu poznáme u nepřechýlených substantiv obvykle z **kontextu**: профессор Серова; мастер спорта Нина Думбадзе; Она главный врач; Директор сообщила.

Pro označení ženy se též používá **lexikálního opisu**: женщина-врач, женщина-космонавт, женщина-дирижёр, женщина-геолог, женщина-академик, девушка-агроном, девушка-секретарь.

V řeči hovorové, nejde-li o oficiální označení povolání nebo hodnosti, se užívají též tvary přechýlené: кассирша, секретарша, библиотекарьша, аспирантка, председательница, врачиха.

Substantiva na **-ша** mohou také označovat ženu podle povolání manžela: докторша — žena doktora, профессорша — žena profesora.

Číslo podstatných jmen

1. Pouze v **jednotném čísle** se užívají slova látková (железо, вода, мука), hromadná (молодёжь, скот) a abstrakta (смелость, белизна, здоровье). Pouze v jednotném čísle, na rozdíl od češtiny, se vyskytují dále slova: зарплата (заработная плата) — mzda, mzdy; рабочая сила — pracovní síla, pracovní síly; продовольствие — potravina, potraviny, сырьё — surovina, suroviny; опыт — zkušenost, zkušenosti (tvar mn. č. опыты má význam "pokusy"), информация — informace, оборудование — zařízení, топливо — palivo, paliva, картофель — brambory aj.
2. Některá slova naopak mají pouze **množné číslo** (pomnožná podst. jména), např.: духи (voňavka), чернила (inkoust), сливки (smetana), овощи (zelenina), фрукты (ovoce), консервы (konserva se řekne банка консервов), часы (hodiny), сутки (24 hodin), переговоры (jednání), прения (diskuse), дрожжи (kvasnice), стройматериалы (stavební materiál), хлебозаготовки (výкуп obilí), отходы (отпад, отпадкы) aj. Zpravidla v množném čísle se užívají slova усилия (совместные) — úsilí (společné), темпы (быстрые) — tempo (rychlé), перевозки (контейнерные) — přeprava (kontejnerová).

V některých případech českému pomnožnému podstatnému jménu odpovídá v ruštině podstatné jméno v jednotném čísle, např.: noviny — газета, dveře — дверь, housle — скрипка, šaty — платье, костюм, камна — печь aj. Českému slovu **zboží** (j.č.) odpovídá v ruštině podle souvislosti buď **j.č.** товар (jeden druh zboží), nebo **mn.č.** товары (různé druhy zboží), сров. промтовары (průmyslové zboží).

Skloňování podstatných jmen

Mužský rod

Tvrdé vzory: завод, англичанин, котёнок

Měkké vzory: автомобиль, случай, сценарий

Tvrdé vzory

Pád	Jednotné číslo			Množné číslo		
1.	завод	англича- нин	котёнок	заводы	англичане	котята
2.	завода	англича- нина	котёнка	заводов	англичан	котят
3.	заводу	англича- нину	котёнку	заводам	англича- нам	котятam
4.	завод	англича- нина	котёнка	заводы	англичан	котят
6.	(о) заводе	англича- нине	котёнке	заводах	англичанах	котятax
7.	заводом	англича- нином	котёнком	заводами	англича- нами	котятami

Měkké vzory

Pád	Jednotné číslo			Množné číslo		
1.	автомо- биль	случай	сценарий	автомо- били	случаи	сценарии
2.	автомо- бия	случая	сценария	автомо- билей	случаев	сценариев
3.	автомо- билю	случаю	сценарию	автомо- биям	случаям	сценариям
4.	автомо- биль	случай	сценарий	автомо- били	случаи	сценарии
6.	(об) авто- мобиле	случае	сценарии	автомо- биях	случаях	сценариях
7.	автомо- билем	случаем	сценарием	автомо- биями	случаями	сценариями

Рознámky:

- Podstatná jména na **-ж, -ш, -ч, -щ** mají v 7. pádě jedn. čísla koncovku **-ом** (je-li pod přízvukem): ножом, карандашом, врачом, плащом, nebo **-ем** (je-li přízvuk na kmeni): мужем, плачем, товарищем, v 2. pádě mn. čísla mají koncovku **-ей** nezávisle na přízvuku: ножей, врачей, товарищей.
- Podstatná jména na **-ц** mají rovněž v 7. pádě jedn. čísla koncovku **-ом** (pod přízvukem): отцом, nebo **-ем** (je-li přízvuk na kmeni): немцем; v 2. pádě mn. čísla se koncovky liší —

pod přízvukem je **-ов** (отцов), nepřízvučná koncovka je **-ев** (немцев). Po **ц** se v koncovkách píše **ы**: немцы.

3. Ve **2. pádě jedn. čísla** může být u některých slov pro určení části z celku vedle koncovky **-а, -я** též **-у, -ю**: кило сахара, чашка чаю.
4. V **6. pádě jedn. čísla** některých podstatných jmen je přízvučná koncovka **-у, -ю** po předložkách **в, на** při označení místa nebo času: в (прошлом) году, в лесу, в углу, в бою, в Крыму; на берегу, на полу, на борту, на краю, на Дону.
5. V **1. pádě mn. čísla** mají mnohá podstatná jména přízvučnou koncovku **-а, -я**: бок — бока, берег — берега, дом — дома, край — края, лес — леса, город — города, поезд — поезда, адрес — адреса, доктор — доктора, мастер — мастера, номер — номера, директор — директора, профессор — профессора.

U některých podstatných jmen máme v 1. pádě mn. čísla koncovku **-ья**. Je-li přízvuk na kmeni, 2. pád mn. čísla má koncovku **-ьев**: братья — братьев, листья — листьев, стулья — стульев; je-li přízvuk na konci, 2. pád zní **-ей**: друзья — друзей, мужья — мужей, сыновья — сыновей.

6. Podstatné jméno **сосед** má v mn. čísle měkké zakončení: соседи, соседей; **хозяин** má množné číslo хозяева, хозяев; **господин** (pán, pan) má množné číslo господа, господ, господам ...
7. Podstatné jméno **человек** má množné číslo **люди, -ей, людям, людей, о людях, людьми**. Po číslovkách a po zájmenech сколько, несколько se užívá tvaru человек (пять человек, несколько человек).

U podstatného jména **год** se v uvedených spojeních klade tvar лет (пять лет, несколько лет).

Ženský rod

Na samohlásku: tvrdý vzor: школа

měkké vzory: неделя, армия

Na souhlásku: vzor тетрадь

a) na samohlásku

Пád	Jednotné číslo			Mножné číslo		
	Тvrдý тип	Мěkké типы		Тvrдý тип	Мěkké типы	
1.	школа	неделя	армия	школы	недели	армии
2.	школы	недели	армии	школ	недель	армий
3.	школе	неделе	армии	школам	неделям	армиям
4.	школу	неделю	армию	школы	недели	армии
6.	(о) школе	(о)	(об)	(о) школах	(о)	(об)
7.	школой	неделе	армии		неделях	армиях
		неделей	армией	школами	неделями	армиями

b) na souhlásku

Pád	Jednotné číslo	Množné číslo
1.	тетрадь	тетради
2.	тетради	тетрадей
3.	тетради	тетрадам
4.	тетрадь	тетради
6.	(о) тетради	(о) тетрадах
7.	тетрадью	тетрадами

Розпáмки:

- Podstatná jména na **-жа, -ша, -ча, -ща** a **-ца** mají v **7. pádě jedn. čísla** pod přízvukem koncovku **-ой** (межой, душой, свечой, овцой) nebo **-ей** (je-li přízvuk na kmeni): продажей, добычей, крышей, пищей, пшеницей.
- Ve **2. pádě mn. č.** se setkáváme s vkladnými samohláskami **-о-** — (марка-марок, сказка-сказок, кукла-кукол) a **-е-** — (стройка-строек, книжка-книжек, сосна-сосен). Ruština se nevyhýbá skupině souhlásek, např.: игр, цифр, норм, битв, изб арод.
- Podstatná jména na **-ня** s předcházející souhláskou mají 2. pád mn. č. bez měkkého znaku: башня-башен, вишня-вишен, читальня-читален. Výjimku tvoří slova: деревень, кухонь a zastaralé барышень (slečen).
- Podstatné jméno **статья** se skloňuje takto: 1. статья, 2. статьи, 3. статье, 4. статью, 6. (о) статье, 7. статьёй; mn. číslo: 1. статьи, 2. статей, 3. статьям, 4. статьи, 6. (о) статьях, 7. статьями. Ve všech tvarech kromě **2. pádu mn. čísla** je před koncovkou měkký znak. Podobně se skloňují podstatná jména **семья, скамья, судья** (soudce). Je-li přízvuk na kmeni, je skloňování stejné, ale v **2. pádě mn. čísla** je zakončení **-ий** (bez měkkého znaku): бегунья-бегуний (běžkyně).
- Podstatné jméno **мать** se skloňuje takto: 1. мать, 2. матери, 3. матери, 4. мать, 6. (о) матери, 7. матерью; mn. číslo: 1. матери, 2. матерей, 3. матерям, 4. матерей, 6. (о) матерях, 7. матерями. **Дочь** se skloňuje stejně, pouze v **7. pádě mn. čísla** je tvar дочерьми.
- Podstatná jména **любовь, ложь, рожь, церковь** v nepřímých pádech **-о-** vypouštějí, kromě **7. pádu jedn. čísla**: 1. любовь, 2. любви, 3. любви, 4. любовь, 6. (о) любви, 7. любовью. Slovo **церковь** má v **3., 6.** a **7. pádě mn. čísla** zakončení tvrdé **-ам, -ах, -ами**.
- Slovo **путь** je mužského rodu, skloňuje se však jako тетрадь s výjimkou 7. pádu, kde je tvar путём.
- Podstatná jména **люди, дети** mají v 7. pádě mn. čísla tvary людьми, детьми.
- Podle vzoru **школа** se skloňují podstatná jména mužského rodu zakončená na **-а**: дедушка, мужчина, Юра арод.

Střední rod

Tvrký vzor: правило

Měkké vzory: училище, собрание, воскресенье

Pád	Jednotné číslo				Množné číslo			
	Tvrký typ	Měkké typy			Tvrký typ	Měkké typy		
1.	правило	училище	собрание	воскресенье	правила	училища	собрания	воскресенья
2.	правила	училища	собрания	воскресенья	правил	училищ	собраний	воскресений
3.	правилу	училищу	собранию	воскресенью	правилам	училищам	собраниям	воскресеньям
4.	правило	училище	собрание	воскресенье	правила	училища	собрания	воскресенья
6.	(о) правиле	(об) училище	(о) собрании	(о) воскресеньи	(о) правилах	(об) училищах	(о) собраниях	(о) воскресеньях
7.	правилом	училищем	собранием	воскресеньем	правилами	училищами	собраниями	воскресеньями

Poznámky

- Podstatná jména na **-ко** mají v 1. pádě mn. čísla koncovku **-и** (яблоко — яблоки, колечко — колечки). Slova **войско** a **облако** však mají v **1. pádě mn. čísla -а** (войска, облака). Koncovku **-и** v **1. pádě mn. čísla** mají také podstatná jména колесо, плечо, ухо, око (колени, плечи, уши, очи).
- Několik podstatných jmen má **množ. číslo** na **-ья**: звено, крыло, дерево, перо, парь.: 1. звенья, 2. звеньев, 3. звеньям, 4. звенья, 6. (о) звеньях, 7. звеньями.
- Ve **2. pádě mn. čísla**, který zpravidla nemá koncovku, se setkáváme s vkladnými **-о-** (окна — окон, стёкла — стёкол) nebo **-е-** (окошки — окошек, кресла — кресел). Vkladné **-и** mají slova na **-ье** (воскресений, варений, кушаний). Zakončení **-ьев** mají podstatná jména typu звено (viz předcházející bod) a dále podstatná jména платье (платьев), верховье (верховьев), низовье (низовьев), устье (устьев). Koncovku **-ов** mají slova na **-ико** (колёсиков) a některá jiná: облаков, озёрков, судов (jedn. číslo судно).
- Podstatná jména **поле, море, горе** se skloňují obdobně jako собрание, v **6. pádě jedn. čísla** však mají koncovku **-е**. Ve **2. pádě mn. čísla** u slov поле, море je koncovka **-ей** (полей, морей).
- Několik podstatných jmen na **-мя** (время, знамя, имя, пламя, племя, семья) má zvláštní skloňování: 1. время, 2. времени, 3. времени, 4. время, 6. (о) времени, 7. временем; mn. číslo: 1. времена, 2. времён, 3. временам, 4. времена, 6. (о) временах, 7. временами.
- Podstatná jména **небо** a **чудо** mají v množném čísle tvary 1. небеса, чудеса, 2. небес, чудес, 3. небесам, чудесам, 4. небеса, чудеса, 6. (о) небесах, чудесах, 7. небесами, чудесами.
- Podstatné jméno **судно** má mn. číslo bez **-н** 1. суда, 2. судов, 3. судам, 4. суда, 6. (о) судах, 7. судами.

Podstatná jména životná mužského rodu mají 2. a 4. pád shodný v jednotném i množném čísle (я видел мальчика, мальчиков), podstatná jména životná ženského a středního rodu mají 2. a 4. pád shodný pouze v množném čísle (я знаю этих женщин, этих лиц.)

Пřízvuk je u velkého množství podstatných jmen při skloňování pohyblivý a vzniká tak celá řada přízvukových typů. Správný přízvuk si ověřte podle slovníku *Русское литературное произношение и ударение*.

Při nejistotě si zkontrolujte tvoření tvarů podle *Školního rusko-českého slovníku*.

Nesklonná podstatná jména

- Četná podstatná jména cizího původu zakončená na samohlásku se nesklonují:
 - о: пальто, бюро, депо, кино, метро, радио, какао;
 - е: кафе (кавэрна), купе, резюме, шоссе, экспозе, ателье;
 - и: такси, жюри (рогота), шасси (šasi, podvozek), пари (sázka);
 - ю: интервью, меню;
 některá jiná: буржуа, мадам, леди, мисс.
- Nesklonná jsou původem ukrajinská příjmení na **-енко** (Короленко, Шевченко), ruská příjmení na **-ово** (Дурново) a **-ых (их)** (Седых, Долгих), cizí příjmení zakončená na samohlásku (Пикассо, Тольятти, Шоу, Кенеди) a zeměpisné názvy (Баку, Брно, Сухуми, Сочи, Токио).
- Nesklonují se zkratky typu СНГ, РФ, ЕС, ООН, МГУ (вуз se skloňuje jako завод).
- Nesklonují se cizí ženská příjmení: у Веры Горак, от Марии Гофман, для Риты Угринович. Slov.: Я был у Гофмана (u muže); Я был у Гофман (u ženy).

Skloňování příjmení

Ruská mužská příjmení na **-ов (-ёв, -ев)** a **-ин (-ын)** a ženská **-ова (-ёва, -ева)** a **-ина (-ына)** se skloňují takto:

Пád	mužský rod		ženský rod	
1.	Петров	Пушкин	Петрова	Пушкина
2.	Петрова	Пушкина	Петровой	Пушкиной
3.	Петрову	Пушкину	Петровой	Пушкиной
4.	Петрова	Пушкина	Петрову	Пушкину
6.	(о) Петрове	(о) Пушкине	(о) Петровой	(о) Пушкиной
7.	Петровым	Пушкиным	Петровой	Пушкиной

Рознámky:

- Příjmení typu **Яворский, Толстая** se skloňují jako přídavná jména.
- Příjmení typu **Горак, Гофман, Дарвин, Каганович** se skloňují podle příslušných vzorů, k nimž se řadí podle zakončení. (Ženská příjmení tohoto typu se nesklonují.)
- Při skloňování českých příjmení typu **Горачек, Филипец** se **-е-** zpravidla ponechává: Горачека, Филипеца, Горачеку, Филипецу ...
- Ženská příjmení na **-овá, -á** se většinou ponechávají v původním tvaru a skloňují se jako ruská příjmení na **-ова, -ая**: Пуйманова, Новотна, Пуймановой, Новотной ...

Пřídavná jména

Skloňování přídavných jmen

Пřehled vzorů

Tvrký vzor	новый, -ая, -ое; -ые (молодой, -ая, -ое; -ые)
Měkké vzory	летний, -ья, -ее; -ие волчий, -ья, -ье; -ьи

Tvrký vzor

Pád	mužský rod	ženský rod	střední rod	množné číslo
1.	новый	новая	новое	новые
2.	нового	новой	нового	новых
3.	новому	новой	новому	новым
4.	новый, нового	новую	новое	новые, новых
6.	(о) новом	(о) новой	(о) новом	(о) новых
7.	новым	новой	новым	новыми

Пoznámky:

1. Přídavná jména s **přízvukem na konci** mají stejné skloňování, jinou koncovku mají pouze v 1. pádě jedn. čísla m. r.; srov.: молодой — новый. Patří k nim tato přídavná jména: большой, городской, годовой, основной, грузовой, дорогой, прямой, пустой, жилой, заводской, золотой, иной, узловой, лесной, морской, мужской, мясной, ночной, овощной, другой, остальной, передовой, пищевой, плохой, полевой, простой, земной, речной, рядовой, родной, ручной, легковой, стальной, шерстяной, меховой, мировой, молодой, цветной, чужой.
2. K tomuto typu patří i přídavná jména s **kmenem na г, к, х, po nichž se píše и**: строгий, короткий, тихий. Totéž platí o slovech большой, чужой: с большим, чужим, большие, чужие, больших, чужих.
3. 4. *пád jedn. čísla muž. r.* a 4. *пád množ. čísla* má dva tvary podle toho, zda se přídavné jméno vztahuje **k životnému** nebo **neživotnému** podstatnému jménu: новый дом, нового ученика, новые дома, новых учеников, новых учениц.

Měkký vzor

Pád	mužský rod	ženský rod	střední rod	množné číslo
1.	летний	летняя	летнее	летние
2.	летнего	летней	летнего	летних
3.	летнему	летней	летнему	летним
4.	летний, летнего	летней	летнее	летние, летних
6.	(о) летнем	(о)летней	(о)летнем	(о)летних
7.	летним	летней	летним	летними

Poznámky:

- Po písmenech **ж, ш, ч, щ** *nepíšete я, ю*, nýbrž pouze **а, у**, srov.: свежая (свежую), хорошая (-ую), могучая (-ую), будущая (-ую).
- Rozdělení přídavných jmen na **tvrdá a měkká** není v ruštině a češtině stejné. V ruštině je tvrdých přídavných jmen mnohem více, protože všechna *cizí slova s příponou -ный* (české **-ní**) patří k tvrdým; srov.: интернациональный, классный, колониальный, капитальный, социальный atp. Tvrdá jsou též na rozdíl od češtiny přídavná jména označující *světové strany*: восточный, западный, северный, южный a některá jiná: недельный, месячный, годово́й, дневно́й, též s komponentem еже- (еженедельный apod.).

Měkká přídavná jména označují zpravidla:

- časové vztahy** (утренний, вчерашний, вечерний, сегодняшний, завтрашний, давний, древний, новогодний, нынешний, теперешний, поздний, ранний, весенний, осенний, летний, зимний, (пяти)летний;
- místní vztahy**: ближний, дальний, верхний, нижний, здешний, крайний, внешний, внутренний, домашний, задний, передний, средний, соседний, (все)сторонний;
- jiné významy**: синий, карий (jen ve spojení карие глаза — hnědé oči).

Тур волчий

Pád	mužský rod	ženský rod	střední rod	množné číslo
1.	волчий	волчья	волчье	волчьи
2.	волчьего	волчьей	волчьего	волчьих
3.	волчьему	волчьей	волчьему	волчьим
4.	волчий, волчьего	волчью	волчье	волчьи, волчьих
6.	(о) волчьем	(о)волчьей	(о) волчьем	(о) волчьих
7.	волчьим	волчьей	волчьим	волчьими

Poznámky:

- K tomuto typu patří např.: лисий, коровий, козий, овечий, медвежий, девичий (дівчі), казачий, охотничий (lovecký), пастуший (pastevecký), говяжий (hovězí), бараний (beraní, skopový) aj.
- Podle typu волчий se skloňuje též řadová číslovka **третий** (третья, третья) a zájmeno **чей** (чья, чье).

Přídavná jména přivlastňovací

Pád	mužský rod	ženský rod	střední rod	množné číslo
1.	мамин	мамина	мамино	мамины
2.	мамина	маминой	мамина	маминых
3.	мамино́го мамину́	маминой	мамино́го мамину́	мамины́м
4.	мамин мамина (-ого)	мамину	мамину	мамины маминых
6.	(о) маминoм	(о) маминoй	(о) маминoм	(о) маминых
7.	мамины́м	маминой	мамины́м	мамины́ми

Poznámky:

- Podle tohoto vzoru se skloňují též přídavná jména přivlastňovací na **-ов (-ев)**: отцов, зятев, kterých se používá zřídka.
- Přídavná jména na **-ин** mají ve 2. a 3. pádě jedn. čísla m. a stř. rodu dvojí koncovku. Tvary *мамино́го, мамину́* jsou běžnější.
- Příponami **-ин, -ина, -ино** se tvoří přivlastňovací přídavná jména od podstatných jmen na **-а (-я)** bez rozdílu rodu: *Маша — Машин, Миша — Мишин, Петя — Петин, дядя — дядин*.
- V ruštině jsou přídavná jména přivlastňovací méně užívaná než v češtině: *otecův dům — дом отца, ředitelova pracovna — кабинет директора, Petrovo pero — перо Петра* apod.

Jmenné (krátké, neurčité) tvary přídavných jmen

Jmenné tvary se mohou tvořit od přídavných jmen jakostních a používá se jich pouze v přísudku: *Статья интересна. — Чlánek je zajímavý.*

Tvoří se odtržením koncovky od složených tvarů a připojením koncovky **-а (-я)** pro ženský rod, **-о (-е)** pro střední rod a **-ы (-и)** pro množné číslo.

Jmenné tvary

kmen + koncovka	mužský rod	ženský rod	střední rod	množné číslo
нов-ый	нов	нова	ново	новы
син-ий	синь	синя	сине	сини
могуч-ий	могуч	могуча	могуче	могучи

Пřízvuk dvouslabičných přídavných jmen je většinou pohyblivý, v ženském rodě přechází na koncovku: *нов, -а, -о, -ы*; podobně *вреден, мил, нужен, силен, скромн, трудн, умён, чист, ясен, дешев, молод, развит* aj. U některých přídavných jmen přechází přízvuk na koncovku ve všech tvarech (kromě m. r.): *хорош, -а, -о, -и*, podobně: *болен, велик, лёгок, свеж* aj.

Типы призывку

mužský rod	ženský rod	střední rod	množné číslo
богат	богата	богато	богаты
нов	нова	ново	новы
хорош	хороша	хорошо	хороши

Někdy přízvuk kolísá: добр, *-а, -о, добры*, высок, *-а, высоко, высоки*; нужен, *-а, -о, нужны* aj.

Končí-li kmen na několik souhlásek, vkládá se zpravidla **vkladné -о-** (před *к*): крепкий — крепок, близкий — близок, тонкий — тонок, nebo **-е-** (po měkké souhlásce, po šerlavé a před *н*): бойкий — боек, горький — горек, прочный — прочен, бедный — беден, скромный — скромен, длинный — длинен. Od *достойный* je krátký tvar *достойн, -йна, -йно, -йны*.

Krátké tvary se používají v **přísudku**, a to

- a) jestliže jde o vyjádření dočasného příznaku: Отец болен (нынi) na rozdíl od věty Отец больной (stále);
- b) jestliže na přidavém jménu závisí další větný člen: Урал богат ископаемыми;
- c) jestliže přísudek stojí před podměttem: Высок уровень развития промышленности;
- d) je-li podměttem zájmeno vše, это; Это известно; Все понятно;
- e) ve spojení s příslovcí как, так: Как он интересен; Она так мила. (S *какой* a *такой* se rojí složený tvar: *Какой он интересный; Она такая милая*);
- f) při vykání: Вы очень любезны; Вы были больны?
- g) po rozkazovacím způsobu slovesa **быть**: Будь здоров; Будь счастлив; Будьте внимательны!
- h) pro označení nadměrné míry vlastnosti: Пальто широко; Отец стар.

Některá přídavná jména se používají převážně v přísudku ve specifikovaném významu a mají zde **pouze krátký tvar**:

нужен, -а, -о, -ы (potřebuji): Нам нужен новый завод;
должен, -а, -о, -ы (musím): Мы должны хорошо работать;
намерен, -а, -о, -ы (hodlám): Я намерен поговорить с ним;
готов, -а, -о, -ы (jsem připraven): Мы готовы решить эту проблему;
обязан, -а, -о, -ы (musím): Вы обязаны нам помочь;
способен, -а, -о, -ы (jsem schopen): Он способен это сделать;
виден, -а, -о, -ы (je vidět): Уже виден их завод,
слышен, -а, -о, -ы (je slyšet): Слышен звонок. Отсюда хорошо видно и слышно;
жив, -а, -о, -ы (být naživu): Его родители живы.

Překlad českého rád

Ruské **рад, -а, -о, -ы** (pouze jmenný tvar) se může pojit pouze s vedlejší větou, s infinitivem nebo s 3. pádem.

Я рад	— что вы приехали.	— Jsem rád, že jste přijel.
	— вас видеть.	— Jsem rád, že vás vidím.
	— вашему успеху.	— Mám radost z vašeho úspěchu.

Na rozdíl od češtiny se ruské **рад** nepojí s určitým tvarem slovesným. Českému **rád odpovídají** v ruštině i jiné ekvivalenty:

+ sloveso nedokonavé v infinitivu — я **люблю** (читать, ходить в кино, купаться)

рад

+ sloveso dokonavé v určitém tvaru — я с **удовольствием** (прочитаю, напишу)
я **охотно** (вам помогу, приду)

рад bych, **ради** bychом — мы **хотели бы** (получить от вас проспекты)

радěji — лучше (останусь дома)

— я **предпочитаю** (ездить на машине)

нерадěji — я **больше всего** (люблю заниматься компьютером, хотел бы с тобой посоветоваться)

Stupňování přídavných jmen

Jakostní přídavná jména je možno stupňovat. Tvary 2. a 3. stupně jsou jednoduché nebo opisné.

Другой ступень прилагательных

Tvar	Způsob tvoření	Пříklady
jednoduchý	kmen + ee (-ей)	красивее (красивей)
	kmen + e	легче, тише
složený	более + základní tvar менее + základní tvar	более красивый (-ая, -ое, -ые) менее красивый (-ая, -ое, -ые)

Пoznámky:

1. Příponou **-ee (-ей)** se tvoří 2. stupeň od přídavných jmen, která nemění kmenovou souhlásku: быстрее, длиннее, крупнее, сильнее, теплее, труднее.

Пřízvuk u dvouslabičných slov přechází na příponu: новый — новее, умный — умнее. Přípona -ей je hovorovější.

2. Při tvoření 2. stupně příponou **-e** dochází ke změně kmenové souhlásky:

к — ч: крепкий — крепче, мягкий — мягче, громкий — громче, мелкий — мельче;

г — ж: дорогой — дороже, строгий — строже;

х — ш: тихий — тише, сухой — суше, глухой — глуше;

д — ж: твёрдый — твёрже, молодой — моложе;

т — ч: богатый — богаче, крутой — круче, ale: жёлтый — желтее, знаменитый — знаменитее a jiná na -итый, -истый;

ст — щ: простой — проще, чистый — чище, толстый — толще, частый — чаще;

в — вл: дешёвый — дешевле, ostatní se tvoří příponou -ее: новый — новее, красивый — красивее.

3. Někdy se při tvoření vypouští část kmene **-к-, -ок-:** редкий — реже, гладкий — глаже, жидкий — жиже, короткий — короче, близкий — ближе, низкий — ниже, узкий — уже, высокий — выше, широкий — шире, сладкий — слаще, глубокий — глубже.
4. Příponou **-ше** se tvoří 2. stupeň od přídavných jmen далёкий — дальше, долгий — дольше, старый — старше, тонкий — тоньше. Stejnou příponu mají také příslovce дальше (далеко), раньше (рано).
5. V některých případech se tvoří 2. stupeň od jiného kmene: хороший — лучше, плохой — хуже, маленький — меньше.
6. Několik přídavných jmen tvoří jednoduchý 2. stupeň příponou **-ший:** больший (большой), меньший, лучший, худший, младший, старший, высший, низший. Tyto tvary (kromě больший) mají však většinou význam 3. stupně: товар лучшего (высшего) качества, высший (низший) сорт чая, в худшем случае, по меньшей мере (при наименьшем). Užívají se mnohdy v terminologických výrazech: высшее образование (vysokoškolské vzdělání), старший преподаватель (odborný asistent), младший лейтенант (podporučík).
7. Předpona **по-** dodává tvarům význam **trochu, o něco;** постарше — trochu, o něco starší, повеселее — trochu, o něco veselejší. Mohou vystupovat i jako přívlastek za svým podstatným jménem: Покажите мне костюм подешевле. = Покажите мне более дешёвый костюм.
8. V češtině se používá tzv. **komparativ absolutní**, který nevyjadřuje srovnání, nýbrž omezenou míru vlastnosti. Ruština zde užívá jiného formálního prostředku:
 (odjet na) kratší dobu — короткое время, непродолжительное время
 starší člověk — пожилой человек
 menší dárky — небольшие подарки
 bohatší rodina — довольно богатая семья
 silnější muž — толстоватый мужчина
 mladší chlapec — парень помоложе
9. Srovnávaný předmět u jednoduchých tvarů se vyjadřuje **2. pádem** nebo spojkou **чем:** Сестра je младší než я. — Сестра моложе меня. (Сестра моложе, чем я.)
10. Opisné tvary se používají hojněji v knižním stylu, tvary jednoduché jsou spíše hovorovější.
11. Složené tvary se používají především v přívlastku, např.: Я читаю более интересную статью. Jednoduché tvary se užívají v přísudku: Петя выше меня.

Третий ступень прилагательных имен

Tvar	Způsob tvoření	Příklady
jednoduchý	kmene + -ейший kmene + -айший	красивейший строжайший
сložený	самый + základní tvar наиболее + základní tvar (наименее) jednoduchý 2. stupeň + всего jednoduchý 2. stupeň + всех	самый красивый наиболее красивый красивее всего красивее всех

Poznámky:

1. Tvary s příponou **-айший** se tvoří pouze od přídavných jmen, u nichž se mění **к, г, х** v **ч, ж, ш**: крепкий — крепчайший, строгий — строжайший, тихий — тишайший. V ostatních případech se připojuje přípona **-ейший**. **Пřízvuk** je na stejném místě jako u jednoduchého tvaru 2. stupně: интереснее — интереснейший, яснее — яснейший. Přípona **-айший** je vždy přízvučná. Jednoduché tvary se používají převážně v přívlastku.
2. Jednoduché tvary 3. stupně většinou označují velmi vysoký stupeň příznaku (**elativ**): важнейшая проблема — nejdůležitější (velmi důležitý) problém, добрейший человек — velmi dobrý člověk, мельчайшие подробности — nejmenší podrobnosti apod.
3. Opisné tvary se **самый** jsou stylisticky neutrální, se slovem **наиболее** (**наименее**) se používají spíše v knižním stylu. Používá se jich v přívlastku i v přísudku.
4. Opisné tvary se slovem **всех** (**всего**) se užívají pouze v přísudku. **Всех** se používá tehdy, jestliže porovnáváme osoby nebo věci stejného druhu: Он умнее всех. Это здание красивее всех (зданий). **Всего** se užívá tehdy, jestliže porovnáváme s ostatními druhu: Здоровье дороже всего.
5. U několika přídavných jmen je možno tvořit třetí stupeň předponou **наи-** (pozor na pravopis!): наилучший, наименьший, наихудший, наибольший, наивысший. Užívají se zejména v knižním stylu.

Zájmena

Zájmena osobní

	Pád	1. osoba	2. osoba	3. osoba		
				mužský rod	ženský rod	střední rod
Jedn. číslo	1.	я	ты	он	она	оно
	2.	меня	тебя	его	её	его
	3.	мне	тебе	ему	ей	ему
	4.	меня	тебя	его	её	его
	6.	(обо) мне	(о) тебе	(о) нём	(о) ней	(о) нём
	7.	мною	тобой	им	ей (ею)	им

	Pád	1. osoba	2. osoba	3. osoba — pro všechny rody
Množ. číslo	1.	мы	вы	они
	2.	нас	вас	их
	3.	нам	вам	им
	4.	нас	вас	их
	6.	(о) нас	(о) вас	(о) них
	7.	нами	вами	ими

Poznámky:

1. Stojí-li před zájmenem 3. osoby vlastní předložka, má zájmeno na začátku **н-**. Srovnej: без него, от неё, к ним, с ней. Po druhotných předložkách se **н-** nepředsouvá: благодаря ему, вопреки ей.
2. V 7. pádě zájmena **она** se po předložkách užívá tvar **ней** (говорить с ней), v bezpředložkovém spojení tvar **ею** (доволен ею). V 7. pádě zájmen **я, ты** jsou tvary **мною, тобою** knižnější.

Zvratné zájmeno osobní

1. р.	—
2. р.	себя
3. р.	себе
4. р.	себя
6. р.	(о) себе
7. р.	собой (-ою)

Toto zájmeno nemá 1. pád a na rozdíl od češtiny nevyjadřuje vzájemnost. Ta se v ruštině vyjadřuje spojením **друг друга**, v němž se skloňuje druhá část: избегать друг друга, помогать друг другу, любить друг друга, заботиться друг о друге, заниматься друг другом, парť. Jsou se sebou (navzájem) spokojeni. — Они довольны друг другом.

Зájmena přivlastňovací

Пád	Jednotné číslo			Množné číslo
	mužský rod	ženský rod	střední rod	pro všechny rody
1.	мой	моя	моё	мои
2.	моего	моей	моего	моих
3.	моему	моей	моему	моим
4.	мой, živ. моего	мою	моё	мои, živ. моих
6.	(о) моём	(о) моей	(о) моём	(о) моих
7.	моим	моей	моим	моими

Пád	Jednotné číslo			Množné číslo
	mužský rod	ženský rod	střední rod	pro všechny rody
1.	наш	наша	наше	наши
2.	нашего	нашей	нашего	наших
3.	нашему	нашей	нашему	нашим
4.	наш, živ. нашего	нашу	наше	наши, živ. наших
6.	(о) нашем	(о) нашей	(о) нашем	(о) наших
7.	нашим	нашей	нашим	нашими

Poznámky:

- Jako zájmeno **мой** se skloňují zájmena **твой, свой**; jako zájmeno **наш** se skloňuje zájmeno **ваш**. Přízvuk je u typu **мой** na koncovce, u typu **наш** na kmeni.
- Přivlastňovací zájmena 3. osoby **его, её, их** se nesklonují a nikdy se před ně nepředsouvá **н-**. Srovnej: без его помощи, к её брату (k jejímu bratrovi), от их родителей apod.

Зájmena тázací a vztažná

1. р.	кто	что
2. р.	кого	чего
3. р.	кому	чему
4. р.	кого	что
6. р.	(о) ком	(о) чём
7. р.	кем	чем

Poznámky:

- Zájmena **какой, который** se skloňují jako přídavná jména tvrdá.
- Zájmeno **чей** se skloňuje jako přídavné jméno typu **волчий**.
- Zájmeno **сколько** se skloňuje takto: 1. сколько, 2. сколькоих, 3. сколькоим, 4. сколько, сколькоих, 6. (о) сколькоих, 7. сколькоими.
- Českému **jehož, jejíž, jejichž** odpovídá ruské **которого, которой, которых**, které se klade za podstatné jméno, k němuž se vztahuje: **Товарна, jejíž výroбка ... Фабрика, изделия которой**

5. **Каков, -а, -о, -ы** se používá pouze v přísudku: Какова здесь река? Jaká je tady řeka? Каковы результаты испытаний? Jaké jsou výsledky zkoušek?
6. Českému **соž** odpovídá ruské **что**: Приехала к нам návštěва, соž jsme nečekali. Приехали гости, что мы не ожидали.
7. Zájmena **который** se užívá především jako vztažného zájmena ve vedlejší větě: Книга, которая лежит на столе, переведена с русского языка. V otázkách se v ruštině na rozdíl od češtiny užívá převážně zájmena **какой**: Které jazyky studuješ? — Какие языки ты изучаешь? Ve kterém časopise jsi to četl? — В каком журнале ты это читал? V kterém roce ses narodil? — В каком году ты родился? Které šaty si vezmeš? — Какое платье ты наденешь? Kolikátého je dnes? — Какое сегодня число? Ale pozor! Kolik je hodin? — Который час? (Сколько времени?)

Zájmena ukazovací

Pád	Jednotné číslo					
	mužský rod		ženský rod		střední rod	
1.	ЭТОТ	ТОТ	эта	та	ЭТО	ТО
2.	ЭТОГО	ТОГО	этой	той	ЭТОГО	ТОГО
3.	ЭТОМУ	ТОМУ	этой	той	ЭТОМУ	ТОМУ
4.	ЭТОТ	ТОТ	эту	ту	ЭТО	ТО
6.	жив. ЭТОГО (об) ЭТОМ	жив. ТОГО (о) ТОМ	(об) ЭТОЙ	(о) ТОЙ	(об) ЭТОМ	(о) ТОМ
7.	ЭТИМ	ТЕМ	ЭТОЙ	ТОЙ	ЭТИМ	ТЕМ

Množné číslo pro všechny rody		
1.	ЭТИ	ТЕ
2.	ЭТИХ	ТЕХ
3.	ЭТИМ	ТЕМ
4.	ЭТИ, жив. ЭТИХ	ТЕ, жив. ТЕХ
6.	(об) ЭТИХ	(о) ТЕХ
7.	ЭТИМИ	ТЕМИ

Poznámky:

1. Zájmeno **этот** ukazuje na bližší předmět, **тот** na vzdálenější. Pro uvedení vedlejší věty se užívá zájmena **тот**: тот, который ..., та, которая ..., те, которые ..., тот, кто ..., тот, когда ... (Необходимо уделять внимание тем заводам, которые работают на экспорт.)
2. Spojení **тот же, этот же, тот (же) самый, этот (же) самый** překládáme slovy **tentýž, stejný, právě тем**. Výraz **тем самым** překládáme slovem **тím** nebo **так**: Тем самым можно повысить производительность труда.
3. Zájmeno **такой** se skloňuje jako tvrdá přídavná jména. **Таков, -а, -о, -ы** se používá jen v přísudku: Таков закон. Таковъ је закон.
4. Zájmeno **столько** se skloňuje takto: 1. столько, 2. столькох, 3. столькоим, 4. столько; столькох, 6. (о) столькох, 7. столькоими.
5. Ve funkci ukazovacích zájmen se používá zejména v odborném stylu i jiných druhů slov: настоящий, следующий, данный, последний, např.: tento dopis — настоящее письмо.

Zájmena určovací

Pád	Jednotné číslo			Množné číslo
	mužský rod	ženský rod	střední rod	pro všechny rody
1.	весь	вся	всё	все
2.	всего	всей	всего	всех
3.	всему	всей	всему	всем
4.	весь, <i>živ.</i> всего	всю	всё	все, <i>živ.</i> всех
6.	(обо) всём	(обо) всей	(обо) всём	(обо) всех
7.	всем	всей	всем	всеми
1.	сам	сама	само	сами
2.	самого	самой	самого	самих
3.	самому	самой	самому	самим
4.	сам, <i>živ.</i> самого	самоё (саму)	само	сами, <i>živ.</i> самих
6.	(о) самом	(о) самой	(о) самом	(о) самих
7.	самим	самой	самим	самими

Poznámky:

- Zájmeno **весь** má význam **všechen, celý, veškerý**, **всё** vystupuje též jako částice ve významu **stále** (всё больше). Na místo zájmena **весь** ve významu **celý** je možno při zdůraznění a emocionálním zabarvení použít slova **целый**: Я всю ночь не спал. Представьте себе, я целую ночь не спал.
- Zájmeno **сам** má význam českého **sám** ve smyslu "bez cizí pomoci" (Я это сделаю сам.) a význam zdůrazňující (Я это знаю от самого директора.) Ve významu **samotný, osamělý** se používá slova **один**. Он останется дома один.
- Zájmena **самый, каждый, всякий, другой** se skloňují jako tvrdá přídavná jména.
- Zájmeno **самый** se užívá:
 - pro tvoření složeného 3. stupně přídavného jména (**самый высокий**),
 - pro označení těsné blízkosti, krajní hranice (**перед самым обедом** — těsně před obědem, у **самого берега** — u samého břehu, těsně u břehu),
 - ve spojení se zájmenem **тот, этот** pro vyjádření významu tentýž.
 - На **самом** деле — skutečně, opravdu.
- Опакovanost: **каждых** (пět minut, sedm měsíců apod.) — **каждые** (пять минут, семь месяцев).
- Всякий** má význam:
 - každý, jakýkoliv** (всякое колебание цен),
 - různý, všelijaký** (есть всякие люди).

Во всяком случае — v každém případě; **на всякий случай** — pro každý případ.

Zájmena neurčitá

Tvoří se od tázacích zájmen připojením částic **-то, -нибудь, -либо** a **кое-**: кто-то, что-нибудь, какой-либо, кое-кто apod., a také se podle nich skloňují. Při spojení zájmena s částicí **кое-** se klade předložka mezi částicí a zájmeno: кое с кем, кое к кому, кое в чём apod.

Částice **-нибудь** a **-либо** označují předmět neznámý, který není konkrétně určen, s možností výběru (Посмотрим какой-нибудь фильм). Odpovídá českému **ně-**. Ve větách rozkazovacích, tázacích a podmínkových se užívá částice **-нибудь**.

Částice **-то** označuje předmět sice neznámý, ale konkrétně určený, vymezený. Кто-то тебе звонил. Odpovídá českému **ně-** nebo **-si** (někdo, kdosi apod.).

Částice **кое-** označuje ne všechno, ne všichni, leč-: Кое-что мне не понятно. Лежнему (něčemu) nerozumím, ne všemu rozumím.

Zájmena **некто, нечто** se neskloňují a mají význam kdosi (nějaký), cosi: некто Иванов — jakýsi Ivanov; нечто интересное — něco zajímavého.

České **-koli** (kdokoli, cokoli apod.) zdůrazňuje možnost výběru a překládá se slovem **угодно**: Читайте cokoliv — Читайте что угодно. V přípustkových větách se vyjadřuje zesilující částicí **ни**, kladenou těsně před sloveso: Кто к нему ни придёт, каждому поможет. Ať k němu přijde kdokoli, každému pomůže.

Zájmeno **некоторый** se skloňuje jako tvrdá přídavná jména. V množném čísle má stejný význam jako v češtině. V jednotném čísle překládáme obvykle jinak: Zeptej se některého odborníka. — Спроси у кого-нибудь из специалистов.

Zájmena záporná

Tvoří se od tázacích zájmen připojením částice **ни-**: никто, ничто, никакой, ничей a skloňují se jako tázací zájmena: никого, ничему, никакому. V předložkových pádech se klade předložka mezi částicí a zájmeno: ни от кого, ни к чему, ни о ком, ни с чем.

Záporná zájmena s částicí **не** **немаjí první pád** a mají význam českého **nemám** (s kým, od koho apod.), je-li uveden činitel ve 3. pádě, nebo **není** (s kým, od koho apod.), není-li uveden činitel. Tato částice je vždy přízvučná. Předložka se rovněž klade mezi částicí a zájmeno.

Не с кем посоветоваться. — Není se s kým poradit.

Нам не от кого ждать помощи. — Nemáme od koho čekat pomoc.

Minulý a budoucí čas se vyjadřuje nepřízvučnou sponou было, будет, která se klade za celý výraz: некого было спросить, не с кем будет поговорить.

V žádném případě se řekne **ни в коем случае**.

Číslovky

Přehled číslovek základních a řadových

základní

0	ноль, нуль
1	один, одна, одно, одни
2	два, две
3	три
4	четыре
5	пять
6	шесть
7	семь
8	восемь
9	девять
10	десять
11	одиннадцать
12	двенадцать
13	тринадцать
14	четырнадцать
15	пятнадцать
16	шестнадцать
17	семнадцать
18	восемнадцать
19	девятнадцать
20	двадцать
21	двадцать один
30	тридцать
40	сорок
50	пятьдесят
60	шестьдесят
70	семьдесят
80	восемьдесят
90	девяносто
100	сто
101	сто один
110	сто десять
200	двести
300	триста
400	четыреста
500	пятьсот
600	шестьсот
700	семьсот
800	восемьсот
900	девятьсот
1000	тысяча
2000	две тысячи
5000	пять тысяч

řadové

нулевой, -ая, -ое, -ые
первый, -ая, -ое, -ые
второй, -ая, -ое, -ые
третий, -ья, -ье, -ьи
четвёртый
пятый
шестой
седьмой
восьмой
девятый
десятый
одиннадцатый
двенадцатый
тринадцатый
четырнадцатый
пятнадцатый
шестнадцатый
семнадцатый
восемнадцатый
девятнадцатый
двадцатый
двадцать первый
тридцатый
сороковой
пятидесятый
шестидесятый
семидесятый
восемьдесятый
девяностый
сотый
сто первый
сто десятый
двухсотый
трёхсотый
четырёхсотый
пятисотый
шестисотый
семисотый
восемьсотый
девятисотый
тысячный
двухтысячный
пятитысячный

1 000 000 миллион
 2 000 000 два миллиона
 1 000 000 000 миллиард

миллионный
 двухмиллионный
 миллиардный

Skloňování číslovek základních

1. Číslovka **один** se skloňuje jako zájmeno **этот**, pouze přízvuk má na konci. Tvar množného čísla **одни** se pojí s pomnožnými podstatnými jmény (**одни ножницы**). **Один** může mít význam **сам** (**Я остался один**). **Одни** má také význam "samý, jenom, pouze": **одни неприятности** — samé nepříjemnosti. Po číslovce **один** (i u víceslovných číslovek) stojí podstatné jméno v 1. pádě jedn. čísla: **двадцать один завод, сорок одна фабрика, пятьдесят одно объединение**.

Číslovky два, две; оба, обе

Ряд	м. р., ст. р.	ж. р.	м. р., ст. р.	ж. р.
1.	два	две	оба	обе
2.	двух	двух	обоих	обеих
3.	двум	двум	обоим	обеим
4.	два, двух	две	оба, обоих	обе
6.	(о) двух	(о) двух	(об) обоих	(об) обеих
7.	двумя	двумя	обоими	обеими

Číslovky три, четыре

1. р.	три	четыре
2. р.	трёх	четырёх
3. р.	трём	четырёх
4. р.	три, трёх	четыре, четырёх
6. р.	(о) трёх	(о) четырёх
7. р.	тремя	четырьмя

Пoznámky:

1. Po číslovkách **два** (две), **оба** (обе), **три**, **четыре** se klade podstatné jméno ve 2. pádě jedn. čísla: **два ученика, оба приятеля, две фабрики, обе подруги, три завода, четыре собрания**.

Totéž platí u číslovek **víceslovných**, na jejichž konci jsou číslovky **два** (две), **три**, **четыре**: **двадцать четыре человека, сто тридцать два предприятия**. V ostatních pádech je skloňování pravidelné: с двумя процентами.

2. **Пřídavné jméno při podstatném jménu mužského a středního rodu má po číslovkách два, три, четыре tvar ve 2. pádě mn. čísla**: **два крупных предприятия, три новых завода**. Při počítaném předmětu ženského rodu bývá přídavné jméno v 1. pádě mn. čísla (**четыре крупные фабрики**) nebo může být v 2. pádě mn. čísla (má-li podst. jméno pohyblivý přízvuk): **две высоких горы**.

Číslovky пять, пятнадцать, пятьдесят

1. р.	пять	пятнадцать	пятьдесят
2. р.	пяти	пятнадцати	пятидесяти
3. р.	пяти	пятнадцати	пятидесяти
4. р.	пять	пятнадцать	пятьдесят
6. р.	(о) пяти	(о) пятнадцати	(о) пятидесяти
7. р.	пятью	пятнадцатью	пятьюдесятью

Примечание:

1. Podle **пять** se skloňují číslovky **шесть** až **десять**, **двадцать**, **тридцать**, podle **пятнадцать** se **skloňují** číslovky **одиннадцать** až **девятнадцать**, podle **пятьдесят** se skloňují číslovky **шестьдесят** až **восемьдесят**.
2. **Прívlastky** **последние**, **первые**, **эти**, **все** stojící před číslovkovým spojením mají na rozdíl od češtiny tvar 1. pádu mn. čísla: **последних** **пять** **недель**, **первых** **десять** **дней** — **первые** **десять** **дней**, **тýchто** **пět** **товáрен** — **эти** **пять** **заво́дов**, **всех** **патна́ц** **лид́и** — **все** **пятна́дцать** **человек**.

Číslovky сорок, девяносто, сто

1. р.	сорок	девяносто	сто
2. р.	сорока	девяноста	ста
3. р.	сорока	девяноста	ста
4. р.	сорок	девяносто	сто
6. р.	(о) сорока	(о) девяноста	(о) ста
7. р.	сорока	девяноста	ста

Číslovky двести, триста, четыреста

1. р.	двести	триста	четыреста
2. р.	двухсот	трёхсот	четырёхсот
3. р.	двумстам	трёмстам	четырёхстам
4. р.	двести, двухсот	триста, трёхсот	четыреста, четырёхсот
6. р.	(о) двухстах	(о) трёхстах	(о) четырёхстах
7. р.	двумястами	тремястами	четырьмястами

Číslovka пятьсот

1. р.	пятьсот
2. р.	пятисот
3. р.	пятистам
4. р.	пятьсот
6. р.	(о) пятистах
7. р.	пятьюстами

Podle **пятьсот** se skloňují číslovky **шестьсот** až **девятьсот**.

Číslovky тысяча, миллион, миллиард

Тысяча se skloňuje jako **неделя**. V 7. pádě je kromě tvaru **тысячей** (jako podstatné jméno): с **одной** **тысячей** **рублей** též tvar **тысячью** (jako číslovka): с **тысячью** **рублями**.

Миллион а **миллиард** se skloňují jako **завод**.

Skloňování víceslovných číslovek

Ve složených víceslovných číslovkách se v ruštině skloňuje každá jejich část, např.

1. р.	три	тысячи	шестьдесят	восемь	(штук)
2. р.	трѐх	тысяч	шестидесяти	восьми	(штук)
3. р.	трѐм	тысячам	шестидесяти	восьми	(штукам)
4. р.	три	тысячи	шестьдесят	восемь	(штук)
6. р.	(о) трѐх	тысячах	шестидесяти	восьми	(штуках)
7. р.	тремя	тысячами	шестьюдесятью	восьмью (восемью)	(штуками)

Zvýšení a snížení, rozměr a míra

- a) Zvýšení a snížení o nějakou hodnotu se vyjadřuje v ruštině předložkou **на** (česky **о**): **снизить (повысить), ниже (выше) на 30%** .
- b) Snížení a zvýšení na dolní nebo horní hranici se vyjadřuje předložkou **до** (česky **на**): **сократить (увеличить) производство до 300 тонн — snížit (zvýšit) výrobu на 300 тун.**
- c) Rozměr a míra se vyjadřuje **7. pádem** + předložkou **в**: **о výšce 10 м — высотой в 10 м; о délce 15 см — длиной в 15 см; о šířce 40 м — шириной в 40 м; о objemu 10 hl — объемом в 10 гл.**

Předložka může být vpuštěna: **мощностью 5000 В, размером 20 см х 15 см (20 см на 15 см), грузоподъемностью 5 тонн.**

Vyjádření přibližnosti

Přibližnost se v ruštině vyjadřuje:

- a) **lexikálně** (приблизительно, примерно, почти, свыше, более, менее, с лишним): **приблизительно 50 человек, свыше семи лет, шесть метров с лишним; не менее (трѐхсот) - minimálně, не более (шести сантиметров) — maximálně, nejvíce. Českému řádově (pět milionů) odpovídá v ruštině порядка (пяти миллионов);**
- b) **vazbami s předložkami** **около** (семи человек), **под** (сорок лет), **с** (ждать с месяц), **до** (пятисот зрителей — на пѐт set diváků);
- c) **uvedením krajních hodnot**: **6 - 8 лет (шесть-восемь лет), 500 - 600 тун (пятьсот-шестьсот тонн);**
- d) **obráceným slovosledem** (především v hovorovém jazyce): **asi 20 minut — минут двадцать.**

Vyjádření podílnosti

Podílnost se vyjadřuje předložkou **по**

- a) s číslovkou **один** je 3. pád číslovky i jména: **по одному рублю;**
- b) s číslovkami **два, три, четыре** (též ve složených číslovkách) je podstatné jméno ve 2. pádě jednotného čísla: **по (двадцать) два центнера, по (пятьдесят) четыре кроны;**

- c) s číslovkami **двести, триста, четыреста** je podstatné jméno ve 2. pádě mn. čísla: по *двести рублей, по четыреста килограммов* ;
- d) u **ostatních** jednoslovných číslovek je 3. pád číslovky (hovorově 1. pád) + 2. pád mn. čísla podstatného jména: по *пяти рублей, по пятнадцати тонн*;
- e) u **složených** číslovek je číslovka v základním tvaru a podstatné jméno ve 2. pádě mn. čísla: по *двадцать пять крон, по сто пятьдесят семь рублей*.

Řadové číslovky

Řadové číslovky (přehled viz str. 41-42) se skloňují jako přídavná jména tvrdá, pouze **третий** se skloňuje podle typu **волчий**. U víceslovných složených řadových číslovek má tvar řadové číslovky pouze poslední součást, která se také skloňuje, např. 5 827. — *пять тысяч восемьсот двадцать седьмой, -ого, -ому.....*

Za řadovými číslovkami psanými číslicí nepíšeme v ruštině tečku (28. ledna — 28 января, XIX. století — XIX век). Po arabské číslici můžeme psát spojovací čárku a koncovku (8-го апреля, в 1989 -ом году, в 50-ых годах).

Vyjádření data a letopočtu

Na otázku **кdy** odpovídáme 2. pádem řadové číslovky s názvem měsíce (они приехали 12 апреля) a 2. pádem letopočtu (война окончилась 9 мая 1945 — девятого мая тысяча девятьсот сорок пятого года). Uvádíme-li pouze **rok**, užívá se 6. pádu s předložkou **в**, slovo год stojí až za číslovkou (в г. 1985 — в 1985 г. — в тысяча девятьсот восемьдесят пятом году).

Rozmezí:

od-do: с-до (с третьего до восьмого декабря, с восьми до десяти часов);

léta 1990 — 1995: 1990 — 1995 гг. (тысяча девятьсот девяностый - тысяча девятьсот девяносто пятый годы) (pomlčka se peče);

в г. 1980 a 1981: в 1980 и 1981 гг. (в тысяча девятьсот восьмидесятом и тысяча девятьсот восемьдесят первом годах) ;

в letech 1950 — 1960: в 1950 — 1960 гг. (в тысяча девятьсот пятидесятом - тысяча девятьсот шестидесятом годах).

Při stanovení dat dokumentů (dopisů, dohod, novin apod.) odpovídá české předložce **z** předložka **от**: *дopis з 16. ledна - письмо от 16 января*.

Číslovky druhové

V ruštině jsou tyto druhové číslovky: *двое, трое, четверо, пятеро, шестеро, семеро, восьмеро, девятеро, десятеро*.

Skloňování

1. р.	двое	четверо
2. р.	двоих	четверых
3. р.	двоим	четверым
4. р.	двое	четверо, четверых
6. р.	(о) двоих	(о) четверых
7. р.	двоими	четверыми

Poznámky:

1. Podle **двое** se skloňuje **трое**, podle **четверо** ostatní. Podstatné jméno při nich stojí v **2. pádě mn. čísla**: двое друзей.
2. Užívají se většinou jinak než v češtině:
 - a) s pomnožnými podstatnými jmény: двое саней; u vyšších číslovek se říká шесть, семь саней;
 - b) s párovými předměty: четверо сапог, též четыре пары сапог;
 - c) při zájmenu: нас было трое;
 - d) s podstatnými jmény дети, люди, лица: трое детей, четверо людей, (четыре человека), двое лиц;
 - e) s podstatnými jmény označujícími mužské osoby: трое студентов (= три студента), четверо друзей (= четыре друга);
 - f) s podstatnými jmény označujícími mláďata: двое котят (два котёнка).

Od пятеро výše jsou málo frekventované. V nepřímých pádech se častěji užívá základních číslovek (двух суток, трёх братьев).

Číslovky násobné

Českému **-krát** odpovídá ruské slovo раз: osmkrát — восемь раз. U číslovek 1 — 4 je možno užit příslovčí na **-жды** (дважды, трижды).

Několikanásobné zvýšení nebo snížení se vyjadřuje předložkou **в** se 4. pádem: пětкрат více — в пять раз больше, třikrát méně — в три раза меньше apod. Někdy je možno použít příslovčí utvořených z číslovek, nejčastěji těchto: вдвое, втрое, вчетверо (больше, меньше).

Zlomkové číslovky

1/2 — половина	podle vzoru школа	(=одна вторая)
1/3 — треть	podle vzoru тетрадь	(=одна третья).
1/4 — четверть	podle vzoru тетрадь	(= одна четвёртая)
1/5 — одна пятая		
1/18 — одна восемнадцатая		
1/100 — одна сотая		
2/6 — две шестых, 8/10 — восемь десятых, 5/16 — пять шестнадцатых		
3 1/6 — три и одна шестая, 8 5/7 — восемь и пять седьмых		
0,2 — ноль целых две десятых		

1,06 — одна целая шесть сотых

12,135 — двенадцать целых сто тридцать пять тысячных

Uvedené tvary se skloňují, např. прибавьте к пяти целым шести десятым одну целую три десятых. Podstatná jména stojí v 2. pádě jedn. čísla: пять десятых процента. Českému (dva) a půl, (tři) a čtvrt odpovídá ruské (два) s половиной (три) с четвертью.

Pro český výraz **jeden (jedna, jedno) a půl** nebo **půldruhého** (půldruhého) má ruština číslovku **полтора** (muž. a stf. rod) a **полторы** ženský rod. V nepřímých pádech je pro všechny rody stejný tvar **полтора** a **podst. jméno má tvar** množného čísla, např.: přes půldruhého milionu cestujících — более полтора миллионов пассажиров.

Пád	muž. a stf. rod	žen. rod
1.	полтора (процента, очка)	полторы (тонны)
2.	полтора (процентов, очков.)	полтора (тонн)
3.	полтора (процентам, очкам),	полтора (тоннам)
4.	полтора (процента, очка)	полторы (тонны)
6.	(о) полтора (процентах, очках),	(о) полтора (тоннах)
7.	полтора (процентами, очками)	полтора (тоннами)

Podobně pro číslovku 150 existuje v ruštině zvláštní slovo **полтораста** (метров, очков, тонн), které má v nepřímých pádech tvar **полтораста** (метров, очков, тонн).

Неурčité číslovky

Несколько, много, немного se skloňují takto:

1. р.	несколько
2. р.	нескольких
3. р.	нескольким
4. р.	несколько, нескольких
6. р.	(о) нескольких
7. р.	несколькими

Čtení zápisů matematických úkonů

Сčítání

$$36 + 17 = 53$$

$$(a + b) + (x + y) = 2$$

Odčítání

$$63 - 21 = 42$$

$$a - b = c - d$$

Сложение

тридцать шесть плюс семнадцать равно (равняется) пятидесяти трём (тридцать шесть плюс семнадцать будет пятьдесят три)

а плюс бе в скобках плюс икс плюс игрек в скобках равно двум

Вычитание

шестьдесят три минус двадцать один равно (равняется) сорока двум

а минус бе равно це минус де

Násobení

$3 \cdot 6 = 18$

$(a + b)c = d$

$a - bc = d$

Dělení

$77 : 7 = 11$

$\frac{a}{b} = c$

$\frac{1}{x} = y$

$\frac{a + b - c}{m} = n$

Umocňování

3^2

x^2

b^3

a^{-n}

b^{n+1}

$a^2 + b^2$

$(a^m)^n$

Odmocňování

$\sqrt{4}$

$\sqrt[3]{a}$

$\sqrt[4]{x}$

$\sqrt[3]{1 + x^3}$

Rovnice a nerovnosti

\neq

\approx

$>$

$<$

\geq

\leq

$x = \infty$

Умножение

три умножить на шесть (три умноженное на шесть, три на шесть) равно восемнадцать

а плюс бе в скобках умноженное на це равно де

а минус бе це равно (равняется) де

Деление

семьдесят семь разделить (делённое) на семь будет одиннадцать (равняется, равно одиннадцати)

а делённое на бе равно це

единица делённая на икс (дробь, в числителе единица, в знаменателе икс) равна итрек

а плюс бе минус це в числителе делённое на эм равно эн

Возведение (возвышение) в степень

три в квадрате (три квадрат, три во второй степени)

икс квадрат (икс в квадрате, икс во второй степени)

бе куб (бе в третьей степени)

а в степени минус эн

бе в степени эн плюс единица

а квадрат плюс бе квадрат (сумма квадратов а и бе)

а в степени эм всё в степени эн (энная степень а в степени эм)

Извлечение корня

корень квадратный из четырёх

корень кубический (кубичный) из а

корень четвёртой степени из икс

корень кубический из суммы единица плюс икс в кубе

Равенства (уравнения) и неравенства

неравно

приблизительно равно

больше

меньше

больше или равно

меньше или равно

икс равен бесконечности

Slovesa

Пřítomný čas

Časování

Číslo	Osoba	I. časování			II. časování	
		делать	писать	нести	говорить	носить
jednotné	1.	я делаю	пищу	несу	говорю	ношу
	2.	ты делаешь	пишешь	несёшь	говоришь	носишь
	3.	он делает	пишет	несёт	говорит	носит
množné	1.	мы делаем	пишем	несём	говорим	носим
	2.	вы делаете	пишете	несёте	говорите	носите
	3.	они делают	пишут	несут	говорят	носят

I. a II. časování se liší:

- koncovkami ve všech osobách kromě I. os. jedn. čísla;
- změnou kmenové souhlásky, k níž dochází v I. časování ve všech osobách, ve II. časování pouze v I. os. jedn. čísla. Při časování **zvratných** sloves je po samohlásce částice **сь**, po souhlásce částice **ся**, např. смеяться — я смеюсь, ты смеёшься, он смеётся, мы смеёмся, вы смеётесь, они смеются

Пřehled změn kmenové souhlásky

	I. časování	II. časování
к-ч	плакать, плачу, -чешь, -чут	—
х-ш	пахать, пашу, -шешь, -шут	—
ск-щ	искать, ищу, -щешь, -щут	—
с-ш	писать, пишу, -шешь, -шут	носить, ношу, носишь, -сят
з-ж	сказать, скажу, -жешь, -жут	возить, вожу, возишь, -зят
д-ж	глодать, гложу, гложешь, -жут	ходить, хожу, ходишь, -дят
т-ч	прятать, прячу, -чешь, -чут	платить, плачу, платишь, -тят
т-щ	трепетать, -щу, -щешь, -щут	запретить, -рещу, -ретишь, -тят
б-бл	колебать, -блю, -блешь, -блют	любить, -блю, -бишь, -бят
п-пл	сыпать, -плю, -плешь, -плют	купить, -плю, -пишь, -пят
м-мл	дремать, -млю, -млешь, -млют	кормить, -млю, -мишь, -мят
в-вл	—	ловить, -влю, -вишь, -вят
ф-фл	—	графить, -флю, -фишь, -фят

Slovesa v infinitivu na **чь** patří k I. časování, avšak v I. os. jedn. čísla a ve 3. os. mn. čísla zůstává nezměněná kmenová souhláska: мочь -могу, можешь, может, можем, можете, могут; печь- пеку, печёшь,, пекут.

K produktivnímu časování patří pět **slovesných tříd**:

- ать, (-аю, -аешь)** — делать, обедать, решать, работать;

- II. -еть (-ею, -еешь) — краснеть, бледнеть, веселеть;
 III. -овать (-ую, -уешь) — беседовать, критиковать, анализировать;
 IV. -нуть (-ну, -нешь, min. čas -нул) — крикнуть, отдохнуть;
 V. -ить (-ю/-у/, -ишь) — говорить, решить, возить, носить.

První čtyři třídy patří k I. časování, V. třída k II. časování.

Пřízvuk v tvarech přítomného času

Číslo	Osoba	Пřízvuk stálý				Пřízvuk pohyblivý	
		na kmeni		na koncovce		I. čas.	II. čas.
		I. čas.	II. čas.	I. čas.	II. čas.		
jednot- né	1.	я делаю	брошу	несу	говорю	пищу	вожу
	2.	ты делаешь	бросишь	несёшь	говоришь	пишешь	водишь
	3.	он делает	бросит	несёт	говорит	пишет	водит
множ- né	1.	мы делаем	бросим	несём	говорим	пишем	возим
	2.	вы делаете	бросите	несёте	говорите	пишете	возите
	3.	они делают	бросят	несут	говорят	пишут	возят

Slovesa se změnou kmenové souhlásky mají většinou přízvuk pohyblivý. Předpona **вы-** u sloves dokonavých je vždy přízvučná (**вывезти, выведу, вывезешь**). Správný **пřízvuk je třeba** ověřit podle slovníku.

Minulý čas

Minulý čas se tvoří od infinitivního kmene příponou **-л** a koncovkami **-а (ž.r.), -о (stř. r.), -и** (mn. čísla pro všechny rody); slovesa na **-ти (нести)** a **чь (мочь)** nemají v m. r. příponu **-л**.

infinitiv	m. r.	ž. r.	stř. r.	mn. číslo
дела-ть	делал	делала	делало	делали
нес-ти	нёс	несла	несло	несли
мо-чь	мог	могла	могло	могли

Рознámky

- Tvary minulého času musí mít při sobě podmět: он делал, отец писал, мы ~~сидели~~, они читали, все работали.
- Slovesa **вести, мести** mají minulý čas **вёл (-а, -о, -и), мёл (-а, -о, -и)**.
- Slovesa neproduktivního typu na **-нуть**, která označují změnu stavu, mají minulý čas **bez -ну-**:
 мёрзнуть — мёрз, -ла, -ло, -ли;
 сохнуть — сох, -ла, -ло, -ли;
 погнбнуть — погнб, -ла, -ло, -ли;
 исчезнуть — исчез, -ла, -ло, -ли.
- Slovesa na **-ереть** tvoří minulý čas takto:
 умереть — умер, -ла, -ло, -ли;
 запереть — запер, -ла, -ло, -ли;
 стереть — стёр, -ла, -ло, -ли.

5. Sloveso **расти** (вырасти) má minulý čas рос, -ла, -ло, -ли; sloveso **ошибиться**: ошибся, -лась, -лось, -лись; sloveso **сесть**: сел, -ла, -ло, -ли; **упасть**: упал, -а, -о, -и; **есть**: ел, ела, ело, ели.
6. Při vykání je sloveso v množném čísle: Kde jste byl (byla)? Где вы были?

Пřízvuk ve tvarech minulého času

Пřízvuk stálý		Пřízvuk pohyblivý	
na kmeni	na konci	v ž. r. na koncovce, jinak na kmeni	v ž. r. na koncovce, jinak na předponě
делал	нѣс	собрал	принял
делала	несла	собрала	приняла
делало	несло	собрало	приняло
делали	несли	собрали	приняли

К typu **нѣс** patří slovesa s infinitivem **-ти** a **-чь**. К типу **собрал** patří нарѣ.: был, брал, взял, гнал, жил, лил, пил, спал. К типу **принял** se řadí нарѣ. **прибыл, придал, продал, роздал, создал, понял, начал**.

Будoucí čas

Od sloves nedokonavých se budoucí čas tvoří spojením tvaru slovesa **быть** s infinitivem :

Osoba	
1.	я буду писать
2.	ты будешь писать
3.	он (она, оно) будет писать
1.	мы будем писать
2.	вы будете писать
3.	они будут писать

Tvary sloves dokonavých mají význam budoucího času: напишу, -шешь ..., поставлю, -вишь ...

Podmiňovací způsob

Podmiňovací způsob se tvoří z tvarů minulého času a neměnné částice **бы**:

Osoba	
1.	я бы сидел(а)
2.	ты бы сидел(а)
3.	он бы сидел, она бы сидела, оно бы сидело;
1.	мы бы сидели
2.	вы бы сидели
3.	они бы сидели

Ve vedlejší větě následuje **бы** hned po spojce: *если бы вы хотели*

Infinitiv	Přítomný čas	Minulý čas	Rozkazovací způsob
встать	встану, -нешь, -нут	встал, -а, -о, -и	встань
гибнуть	гибну, -нешь, -нут	гиб, -ла, -ло, -ли	гибни
гнать	гоню, -ишь, -нят	гнал, -а, -о, -и	гони
грести	гребу, -бёшь, -бут	грёб, -ла, -о, -и	греби
давать	даю, -ёшь, -ют	давал, -а, -о, -и	давай
дать	дам, дашь, даст, дадим, дадите, дадут	дал, -а, -о, -и	дай
деть	дену, -ешь, -ут	дел, -а, -о, -и	день
есть	ем, ешь, ест, едим едите, едят	ел, ела, ело, ели	ешь
ехать	еду, едешь, едут	ехал, -а, -о, -и	поезжай
жать	жну, жнёшь, жнут	жал, -а, -о, -и	жни
жать	жму, жмёшь, жмут	жал, -а, -о, -и	жми
ждать	жду, ждёшь, ждут	ждал, -а, -о, -и	жди
жечь	жгу, жжёшь, жгут	жгё, жгла, -о, -и	жги
жить	живу, -вёшь, -вут	жил, -а, -о, -и	живи
занять	займу, -мёшь, -мут	занял, -а, -о, -и	займи
запереть	запру, запрёшь, -прут	запер, -ла, -ло, -ли	запри
звать	зову, -вёшь, -вут	звал, -а, -о, -и	зови
идти	иду, идёшь, -дут	шёл, шла, шло, шли	иди
класть	кладу, -дёшь, -дут	клал, -а, -о, -и	клади
колоть (полоть)	колию, колешь, колют	колел, -а, -о, -и	коли
крыть	крою, кроешь, кроют	крыл, -а, -о, -и	крой
лгать	лгу, лжёшь, лгут	лгал, -а, -о, -и	лги
лечь	лягу, ляжешь, лягут	лёг, легла, -о, -и	ляг
мести	мету, -тёшь, -тут	мёл, -а, -о, -и	мети
молоть	мелю, мелешь, -лют	молел, -а, -о, -и	мели
мочь	могу, -жешь, -гут	мог, могла, -о, -и	
начать	начну, -нёшь, -нут	начал, -а, -о, -и	начни
обнять	обниму, обнимешь, -мут	обнял, -а, -о, -и	обними
обуть	обую, -ешь, -ют	обул, -а, -о, -и	обуй
одеть	одену, -нешь, -нут	одел, -а, -о, -и	одень
отпереть	отопру, отопрёшь, -прут	отпер, -ла, -о, -и	отопри
ошибиться	ошибусь, -бёшься, -бутся	ошибся, -блась, -блось, -блись	ошибись
пасть	паду, -дёшь, -дут	пал, -а, -о, -и	пади
петь	пою, поёшь, поют	пел, -а, -о, -и	пой
печь	пеку, -чёшь, -кут	пёк, -ла, -ло, -ли	пеки
плести	плету, -тёшь, -тут	плёл, -а, -о, -и	плети
плыть	плыву, -вёшь, -вут	плыл, -а, -о, -и	плыви
расти	расту, -тёшь, -тут	рос, -ла, -о, -и	расти
сесть	сяду, сядешь, сядут	сел, -а, -о, -и	сядь
сеять	сею, сеешь, сеют	сеял, -а, -о, -и	сей
слать	шлю, шлешь, шлют	слал, -а, -о, -и	шли
спасти	спасу, -сёшь, -сут	спас, -ла, -ло, -и	спаси
спать	сплю, спишь, спят	спал, -а, -о, -и	спи
стать	стану, -нешь, -нут	стал, -а, -о, -и	стань
стереть	сотру, -трёшь, -трут	стёр, -ла, -ло, -и	сотри
тереть	тру, трёшь, трут	тёр, -ла, -о, -и	три
ткать	тку, ткёшь, ткут	ткал, -а, -о, -и	тки
узнать	узнаю, -аешь, -ают	узнал, -а, -о, -и	узнай
умереть	умру, -рёшь, -рут	умер, -ла, -о, -и	умри

Infinitiv	Přítomný čas	Minulý čas	Rozkazovací způsob
учесть хотеть	учту, учтёшь, учтут хочу, хочешь, хочет, хотим, хотите, хотят	учёл, учла, -о, -и хотел, -а, -о, -и	учти желай
цвети	цвету, -тёшь, -тут	цвёл, -а, -о, -и	цвети

Slovesa, která se časují jako :

- бить:** вить, лить, шить
быть: прибыть, забыть, пробыть apod.
гибнуть: глхнуть, достигнуть, замолкнуть, избегнуть, исчезнуть, крепнуть, мёрзнуть, мокнуть, отвергнуть, пахнуть, привыкнуть, расторгнуть, слабнуть, сохнуть aj.
давать: придавать, задавать, преподавать a jiná předponová slovesa; вставлять, отста-
 вать, приставать, узнавать
дать: создать, передать, отдать, сдать a jiná předponová slovesa
занять: нанять, понять, принять
крыть: мыть, рыть, выть, ныть
мочь: беречь, стеречь, стричь
обнять: отнять, поднять, снять
печь: влечь, сечь, течь, толочь,
слать: послать, прислать, отослать
стать: отстать, перестать

Slovesný vid

U sloves rozlišujeme dokonavý a nedokonavý vid. Některá slovesa mají pouze **dokonavý vid** (запеть, опомниться, очнуться, состояться) nebo pouze **nedokonavý vid** (зависеть, переписываться, присутствовать, принадлежать), jiná mohou být **obouvidová** (бежать, весть, воздействовать, использовать, исследовать, образовывать, содействовать a slovesa cizího původu na -овать, -ировать, -изировать: организовать, ликвидировать, рационализировать). Většina sloves však může tvořit vidové dvojice.

Tvoření vidových dvojic

1. Tvoření dokonavých sloves

- a) **předponami:** делать — следать, крепнуть — окрепнуть, строить — построить, читать — прочесть, писать — написать;
 b) **příponou ну-:** кричать — крикнуть, касаться — коснуться, отдыхать — отдохнуть;
 c) **změnou v kmeni:** собирать — собрать, принимать — принять, посылать — послать, начинать — начать;
 d) **různými slovesy:** брать — взять, говорить — сказать, ловить — поймать, класть — положить, становиться — стать, ложиться — лечь, садиться — сесть, возвращаться — вернуться, искать — найти.

V několika případech nemá čeština k ruskému dokonavému slovesu dokonavý protějšek: хотеть — захотеть (chtít), мочь — смочь (moci), уметь — суметь (dovést), нравиться — понравиться (líbit se).

2. Tvoření nedokonavých sloves

- a) příponou **-ыва-** (**-ива-**): рассказать — рассказывать, воспитать — воспитывать, спросить — спрашивать, уплатить — уплачивать, заработать — зарабатывать, перестроить — перестраивать.

Může zde docházet ke změně **-о-** v **-а-** v kořeni a ke změně kmenových souhlásek.

- b) příponou **-ва-**: дать — давать, одеть — одевать, забыть — забывать, разбить — разбивать, обуть — обувать. Tvoří se od sloves s jednoslabičným kmenem zakončeným na **-а, -е, -и, -ы, -у**.

- c) příponou **-а-** (**-я-**): получить — получать, изучить — изучать, решить — решать, посетить — посещать, исправить — исправлять, победить — побеждать, защитить — защищать. Může zde docházet ke změně kmenové souhlásky.

- d) příponou **-и-**: привезти — привозить, принести — приносить, вывезти — вывозить, уйти — уходить

3. Podstatná jména slovesná

Ruská podstatná jména slovesná jsou vidově neutrální. Zatímco v češtině je můžeme tvořit od sloves obou vidů (tvoření — vytvoření, řešení — vyřešení), v ruštině máme zpravidla jen jednu podobu, která podle kontextu má význam buď dokonavého nebo nedokonavého vidu (перечисление — od перечислить — перечислять, составление — od составить — составлять, решение — od решить — решать, объединение — od объединить — объединять apod.).

Slovesný rod

Význam trpného a činného rodu rozlišují jen přechodná slovesa (spojují se s bezpředložkovým 4. pádem).

1. Trpný rod se tvoří :

- a) od sloves **nedokonavých** připojením částice **-ся**:

детали производятся — součástky se vyrábějí, jsou vyráběny;

детали производились — součástky se vyráběly, byly vyráběny;

детали будут производиться — součástky se budou vyrábět, budou vyráběны;

- b) od sloves **dokonavých** pomocí **příčestí minulých trpných** :

завод построен — závod je postaven;

завод был построен — závod byl postaven;

завод будет построен — závod bude postaven.

2. **Zvratná slovesa** mohou vyjadřovat trpný rod slovesa (viz bod 1 a), ale mohou mít i významy jiné (одеваться, мыться, обниматься, удариться apod.) Některá slovesa jsou **pouze zvratná** (бояться, смеяться, стараться). Mezi ruštinou a češtinou jsou zde četné rozdíly:

v ruštině zvrtné	v češtině nezvratné
бороться надеяться (на что) остаться добиться (успеха) трудиться пользоваться (чем) заблудиться начаться (se substantivem) кончиться (se substantivem) продолжаться (se substantivem) заботиться (о чём) стремиться (к чему) сомневаться (в чём) согласиться	bojovat doufat (v co) zůstat dosáhnout pracovat používat (čeho) zabloudit začít skončit pokračovat pečovat (o co) usilovat (o co) pochybovat (o čem) souhlasit
v ruštině nezvratné	v češtině zvrtné
опоздать стать дрожать потеть лечь сесть спросить избегать (чего) устать попасть смотреть	zpozdit se stát se chvět se potit se lehnout si sednout si zeptat se vyhýbat se (čemu) unavit se dostat se dívat se

Пřídavná jména slovesná a přičestí

Пřídavná jméна slovesná přítomná

Tvoří se pouze od sloves **nedokonavých** (dokonavá slovesa nemají význam **пřítomného času**).

a) činná

I. časování		II. časování	
они дела-ют	делающий, -ая, -ее, -ие	они говор-ят	говорящий, -ая, -ее, -ие
они пиш-ут	пишущий, -ая, -ее, -ие	они крич-ат	кричащий, -ая, -ее, -ие

b) trpná (od sloves přechodných):

I. časování		II. časování	
мы изуча-ем	изучаемый, -ая, -ое, -ые	мы производим	производимый, -ая, -ое, -ые
мы нес-ём	несомый, -ая, -ое, -ые		
мы созда-ём	создаваемый, -ая, -ое, -ые		

Poznámky

1. **Přízvuk** u I. časování je jako ve 2. osobě (ты *пишешь* — пишущий, ты *рисуешь* — рисуемый), u II. časování jako v infinitivu (*просить* — просящий, *приводить* — приводимый). Výjimek není mnoho.
2. Přídavná jména slovesná jsou typická pro odborný styl. V češtině jim odpovídají buď rovněž přídavná jména slovesná, nebo vedlejší vztahná věta.

завод, **выпускающий** тракторы — завод **вырабѣající** тракторы
— завод, **который** **вырабѣ**ает тракторы
тракторы, **выпускаемые** заводом — тракторы, **которые** **вырабѣ**ает завод
— тракторы **вырабѣ**енные заводом

3. Mnohá přídavná jména slovesná přítomná se změnila v obyčejná **přídavná jména** nebo přešla k **podstatným jménům**: выдающийся — vynikající, развивающийся (страна) — разво-
жовый, заведующий — vedoucí, трудящиеся — pracující, ископаемые — nerosty. Přídavná
jména na **-мый** (tvořená i od sloves dokonavých) vyjadřují potenciální schopnost, vlastnost
věci: осуществимый — uskutečnitelný, неразрешимый — neřešitelný, нерозрешителный.

Пřídavná jména slovesná minulé

- a) **činná** (tvoří se od sloves dokonavých i nedokonavých):

он (с)дела-л	(с)делавший, -ая, -ее, -ие
он говори-л	говоривший, ая, -ее, -ие
он (пере)нёс	(пере)нёсший, ая, -ее, -ие
он (при)вёл	(при)ведший, -ая, -ее, -ие

Poznámky:

1. Slovesa na **-сти**, která mají při časování před koncovkou **-д-** nebo **-т-**, a slovesa na **-чь** mají přídavná jména slovesná na **-ший**: привести, я приведу — приведший, мети, я мету — мѣтший, цвести, я цвету — цветший, испечь, я испеку — испѣкший. **Пřízvuk** u přídavných jmen slovesných na **-ший** je vždy před touto příponou. Jinak je přízvuk stejný jako u infinitivu.
2. Slovesa **zvratná** mají vždy podobu na **-ся** (i po samohlásce) jak u přídavných jmen slovesných přítomných, tak i minulých: строящийся, строящаяся, строящееся, строящиеся, вернувшийся, вернувшаяся, вернувшиеся.
3. **Do češtiny** se obvykle překládají vedlejší větou:
завод, **выпустивший** тракторы — завод, **который** **вырабѣ**ает тракторы
завод, **выпускавший** тракторы — завод, **который** **вырабѣ**ает тракторы

- b) **trpná** (v krátkém tvaru se nazývají přičestími a tvoří se téměř výhradně od sloves dokonavých přechodných):

Пříпона	Infinitiv	Пřичѣстї	Пříпона	Пřídavná jména slovesná
-н-	сделать	сделан, -а, -о, -ы	-нн-	сделанный, -ая, -ое, -ые
-ен-	заклѣчить	заклѣчен, -а, -о, -ы	-енн-	заклѣченный, -ая, -ое, -ые
	привезти	привезѣн, -а, -о, -ы		привезѣнный, -ая, -ое, -ые
-т-	принять	принят, -а, -о, -ы	-т-	принятый, -ая, -ое, -ые

Poznámky:

1. Příponou **-н- (-нн-)** tvoříme přídavná jména slovesná od sloves na **-а** (kromě typu **принять** a **жать**): **записать** — **записан, записанный**, **согласовать** — **согласован, согласованный**, **передать** — **передан, переданный**.
2. Příponou **-ен-, -ён- (-енн-, -ённ-)** se tvoří od sloves s infinitivem na **-сти, -зти, -чь** a od sloves II. časování: **привести** — **приведён, приведённый**, **испечь** — **испечён, испечённый**, **заклучить** — **заклучён, заклучённый**, **возвратить** — **возвращён, возвращённый**. Dochází ke změně kmenové souhlásky jako při časování.
3. Přípona **-т-** se připojuje ke slovesům na **-нуть**: **растянуть** — **растянут(ый)** a k slovesům typu **принять** — **принят(ый)**, **жать** — **сжат(ый)**, **колоть** — **расколот(ый)**, **бить** — **убит(ый)**, **крыть** — **открыт(ый)**, **жить** — **прожитый**. U sloves typu **тереть** připojujeme tuto příponu k tvaru minulého času v m. r.: **он запер** — **запертый**, **он стёр** — **стёртый**.
4. **Пřízvuk** přídavných jmen slovesných a přídavných minulých je složitý a je třeba si ho ověřit podle slovníku.
5. Do češtiny překládáme přídavná jména slovesná minulá trpná buď **přídavnými jmény** slovesnými nebo vedlejší větou:
завод, построенный (в прошлом году) — **závod postavený (v minulém roce)**
— **závod, který был postaven (v minulém roce)**
6. Přídavná se používá pro tvoření **trpného rodu**: **завод (был, будет) построен (viz výše)**.
7. U přídavných **пишем jedno -н-** u přídavných jmen slovesných dvě **-нн-** :
завод построен, фабрика построена, заводы построены; **завод, построенный в прошлом году**; **фабрика, построенная в прошлом году**; **заводы, построенные в прошлом году**.

Přechodníky

Přechodníky se v ruštině nemění ani podle rodu, ani podle čísla. **Označují děj současný** (přechodníky přítomné) nebo **předčasný** (přechodníky minulé).

Přechodník přítomný

Tvoří se od nedokonavých sloves příponou **-я** (po **ж, ш, ч, щ -а**) po **odtržení osobní koncovky**: **я работа-ю** — **работая**, **я держ-у** — **держа**.

Slovesa typu **давать** ponechávají v přechodníku příponu **-ва**: **давая**, **вставая** **апод.**

Sloveso **быть** má přechodník **будучи**.

Přechodníky na **-я-** od některých sloves dokonavých (**пройдя, увидя, отвезя**) **mají význam** přechodníku minulého (označují předčasnost).

Přechodník minulé

Tvoří se od sloves dokonavých, a to od kmene minulého příponou **-в, -вши**, a **печё-ли** **minulý čas** m. r. příponou **-л**, příponou **-ши**: **он сделал** — **сделав(ши)**, **он крикнул** — **крикнув(ши)**, **он принёс** — **принёсши**, **он вырос** — **выросши**.

Přízvuk je na stejném místě jako v minulém čase.

Пřechodníky se v češtině používají velmi málo, proto ruské přechodníky překládáme do češtiny zpravidla jiným způsobem:

1. vedlejší větou:

a) časovou

Окончив работу, мы ушли с завода. — **Když jsme skončili** práci, odešli jsme ze závodu.
Директор, утверждая проект, внёс в него только одно дополнение. — **Když** ředitel **schvaloval** návrh, učinil k němu pouze jeden doplněk.

b) příčinnou

Не имея другой возможности, монополии рассматривали интеграцию как одно из главных средств упрочения позиций. — **Protože neměly** jinou možnost, monopoly se dívaly na integraci jako na jeden z hlavních prostředků posílení pozic.

c) podmínkovou

Не приняв нужные меры, предприятие не увеличило бы продукцию. — **Kdyby** podnik **перііjal** potřebná opatření, nezvýšil by výrobu.

Опираясь на достигнутое, мы можем сделать следующий шаг вперёд. — **Jestliže se opíráme** o dosažené výsledky, můžeme učinit další krok kupředu.

d) účinkovou

Снизив расходы, завод увеличил прибыль. — **Тím, že** závod **snížil** náklady, zvýšil zisk.

Обслуживая торговый обмен между странами, морское судоходство стало важным инструментом разделения труда. — **Тím, že** námořní lodní doprava **slouží** směnnému obchodu, stala se důležitým nástrojem dělby práce.

e) přípustkovou

Сомневаясь в успехе, конструкторы всё же подвергли оборудование испытанием. — Konstrukteři **podrobili** zařízení zkouškám, **přestože pochybovali** o úspěchu.

2. Souřadnou větou

Быстро развиваясь, завод до второй мировой войны произвёл свыше 300 тысяч сельскохозяйственных машин. — **Завод se rychle rozvíjel** a před druhou světovou válkou vyrobil přes 300 tisíc zemědělských strojů.

Обладая мощной перерабатывающей промышленностью, страна не располагает достаточной топливно-сырьевой базой. — **Země má mohutný zpracovatelský průmysl**, nedisponuje však dostatečnou palivovou a surovinovou základnou.

3. Předložkovou vazbou

Стремясь сдвинуть дело с мёртвой точки, западные государства внесли новые предложения. — **Ve snaze** posunout záležitost z mrtvého bodu západní státy **předložily** nové návrhy.

Приехав в Москву, мы сразу пошли в министерство. — **По příjezdu** do Moskvy jsme hned šli na ministerstvo.

Infinitiv

Infinitiv má u převážné většiny sloves zakončení na -ть. Přípona -ти je vždy přízvučná (kromě sloves na вы-: нести — вынести). V češtině těmto příponám odpovídá přípona -ti (-t). Přípona -ti je knižnější. Třetí příponou ruských sloves v infinitivu je -чь (odpovídá etymologicky českému -ci): мочь — мочи, течь — течи, толочь — tlouci apod. Použití infinitivu je v ruštině širší než v češtině.

Пříslovce

Твоření

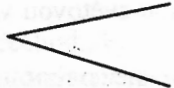
Nejčastěji se tvoří od přídavných jmen:

- о (-е): активный — активно, динамичный — динамично, существенный — существенно, частый — часто, крайний — крайне;
- и: дружеский — дружески, периодический — периодически, фактический — фактически;
- по-и: по-русски, по-чешски, по-братски;
- по-ому: по-прежнему, по-видимому, по-старому. K tomuto typu patří rovněž příslovce tvořená od zájmen: по-моему (podle mne, podle mého), по-твоему, по-своему, по-нашему, по-вашему.

Od vztahových adjektiv se v ruštině netvoří příslovce s takovou pravidelností jako v češtině, slov.: průmyslově vyspělý — развитой в промышленном отношении, finančně zabezpečený — обеспеченный в отношении финансов, materiálně zajistit — обеспечить материалом, platově výhodný — выгодный с точки зрения зарплаты, obsahově zajímavý — интересный с точки зрения содержания, věkově nevyhovující — неподходящий по возрасту, studijně přetížený — перегруженный в смысле занятий aj.

Mnoho příslovcí je svým původem **ustrnulý tvar** jiného slovního druhu: летом, сначала, вдали, подряд (za sebou), вручную (ручнѣ), вправо, слева, во-первых, во-вторых, в-третьих aj.

Rozlišujte :

там		там	— Вас там будут ждать. (Кде?)
		туда	— Они туда не поедут. (Кам?)

Tvoření příslovcí záporných (нигде — негде, никуда — некуда) a neurčitých (где-то, как-нибудь, куда-либо, кое-где) je obdobné jako u zájmen.

Stupňování

2. stupeň se tvoří jednak příponami -ее, -е, -ше (быстро — быстрее, громко — громче, тонко — тоньше), jednak spojením slova более (менее) + základní tvar (более подробно).
3. stupeň se tvoří pouze opisně, a to buď spojením jednoduchého tvaru 2. stupně se slovy всего, всех (интереснее всего, выше всех), nebo spojením slova наиболее (наименее) se základním tvarem наиболее красиво, наиболее эффективно. Podrobněji viz stupňování přídavných jmen.

České со nej- (со nejdříve, со nejrychleji) překládáme spojením как можно, по возможности, возможно s jednoduchým 2. stupněm: как можно раньше, по возможности быстрее, возможно скорее.

Syntax

Пříсудек

Vyjádření českého slovesa "být"

1. Ve významu **existovat** se používá

- a) sloves **существовать, иметься** a neměnného **есть**, např.: Je i jiné řešení. Существует (имеется, есть) и другое решение. V minulém a budoucím čase se místo **есть** používá tvarů **был, -а, -о, -и, будет**; např.: Было (будет) и другое решение;
- b) slovesa **быть**, které se v přítomném čase vypouští, např.: Отец дома. Отец je дома. Отец был (будет) дома. Отец byl (буде) дома.
Věty typu "V našem městě je velká továrna" přeložíme: В нашем городе большой завод. Chceme-li zdůraznit existenci, přeložíme větu takto: В нашем городе есть большой завод.
V záporné podobě používáme záporných sloves **не существовать, не иметься** a částice **нет** (v minulém čase **не было**, v budoucím čase **не будет** s 2. pádem): Другого решения не существует (не имеется); Возражений нет (не было, не будет).

2. Ve významu **sponovém** se používá

- a) **быть** se 7. pádem podstatného jména. Prvního pádu se užívá tehdy, jde-li o trvalý stav a v přítomném čase, kde se spona vypouští. Мой брат — слесарь. Она была добрая женщина, Отец был весёлый.
- b) **являться** se 7. pádem (knižnější) nebo **представлять (собой)** se 4. pádem: Промышленность является основной отраслью народного хозяйства. Охрана окружающей среды представляет собой важную задачу нашей науки. Obě sponová slovesa jsou charakteristická pro odborný styl a do češtiny je překládáme sponou **být**.
- c) — **это** + 1. pád: Промышленность — это основная отрасль народного хозяйства. Ve větě může být **это** vpuštěno: Промышленность — основная отрасль народного хозяйства.
- d) **polosponová slovesa** s různými významovými odstíny: **стать** — stát se, становиться — stávat se, казаться — zdát se, явиться, оказаться — ukázat se, слыть — být znám jako, считаться — považovat se, оставаться — zůstat, остаться — zůstat. Он стал (казался, считался, слыл, оказался, оставался) хорошим специалистом.
K uvedeným slovesům se řadí i další: Учитель **служит** ему образцом. Учитель je pro něj vzorem. Он **числится** студентом 2 курса. Je studentem 2. гоdника. Она состоит членом комитета. Je členkou výбору.

e) spona **есть (суть)** se užívá zřídka v knižním jazyce, zejména v definicích, např.: Квадрат есть равносторонний прямоугольник.

Při **vykání** má sloveso v přísudku a krátký tvar přídavného jména tvar množného čísla: Почему вы опоздали? Proč jste přišel (přišla) pozdě? Где вы были? Kde jste byl (byla)? Вы сегодня веселы. Jste dnes веселý (веселá).

Vyjádření českého slovesa "mít"

1. konstrukcí у меня (есть), у меня нет:

Mám (měl jsem, budu mít) auto. У меня есть (была, будет) машина. Bratr má (měl, bude mít) chatu. У брата есть (была, будет) дача. Nemáme byt. У нас нет квартиры. Neměl peníze. У него не было денег.

Slovo **есть** se vypouští, jestliže se zdůrazňuje kvalita předmětu nebo jde o kvantitativní charakteristiku. (У меня новая машина. У них две машины). Nejde-li o vlastnictví, slova **есть** se neužívá: У меня насморк. У сестры длинные волосы. У нас собрание. Této konstrukce se užívá také ve větách typu: Má knihu na stole. Книга у него на столе;

2. infinitivem

a) při rozvažování: Mám (neměl bych) jít do kina? Пойти (не пойти ли) мне в кино?

b) při radě: Měl byste si odpočinout. Вам бы отдохнуть;

3. slovesem **иметь** ve spojení s abstrakty: иметь значение, иметь право, иметь влияние, иметь успех, иметь понятие, иметь особенности apod. Při záporu je předmět v 2. pádě (не иметь значения, права atd.);

4. někdy slovesem **пользоваться, обладать**: Выставка měla velký úspěch. Выставка пользовалась большим успехом. Výrobek má vysokou kvalitu. Изделие обладает высоким качеством;

5. modálními výrazy **должен, нужно, надо, следует** — viz dále.

Vyjádření nutnosti, možnosti, potřebnosti apod.

musím	должен (Ты должен ему помочь.) обязан (Все обязаны соблюдать законы.) вынужден (Они вынуждены подчиниться.) приходится (пришлось, придётся — při objektivním důvodu: Нам пришлось спрятаться.) нужно, надо (při subjektivní nutnosti: Мне нужно (надо) с ним поговорить.)
не musím	не обязан (Вы не обязаны сюда ходить.) не вынужден (Мы не вынуждены покупать новую машину.) не надо(не нужно) Мне не надо с ней говорить.) могу не + infinitiv (Ты можешь этим не заниматься. Это могло не случиться.)
могу (smím)	я могу (Мы можем вам помочь.) можно (Можно здесь курить?)
не могу	я не могу (Я не могу прийти.) нельзя (Мне нельзя об этом говорить.)

nesmím	не должен (Ты не должен так поступать.) нельзя (Тебе нельзя так поступать.) не могу (Я не могу с ним говорить.)
je možno (lze)	можно (Это можно сделать.) возможно (Будет возможно увеличить добычу.)
není možno (nelze)	нельзя (С ним нельзя договориться.) невозможно (С ним работать невозможно.)
mám	должен (Ты должен прийти к директору.) надо (Тебе надо было уйти.) следует (следовало) (Вам следовало прийти вчера.) infinitiv (Сказать ему это? Вам начинать.)
je nutno (třeba) potřebuji	нужно (Нужно ему помочь.) надо (Мне надо идти домой.) необходимо (Необходимо с ним поговорить.) следует (Следует туда зайти.) нужен, -а, -о, -ы (ve spojení s podstatným jménem) Мне нужен словарь; Ему нужна помощь; Мне нужно перо; Им нужны деньги. (Ale: Мне нужно отдохнуть.) нуждаться (Мы нуждаемся в деньгах.)

Minulý a budoucí čas se u neslovesných přísudkových výrazů vyjadřuje sponou **быть**, která se klade zpravidla za daný výraz: нужно, надо, необходимо было (будет), должен, обязан, вынужден был (буду, будешь ...).

Vazby s infinitivem

V ruštině se používá infinitivu častěji než v češtině (srov. např. jeho použití po některých spojkách). Hojně se ho používá

- po slovesech s významem **pohybu** (идти, ходить, ездить, бежать, вернуться, отправиться, остановиться, подняться, повернуться), např. Мы приехали посмотреть ваш завод. V češtině není vždy možná stejná vazba: Он вернулся взять пальто. Vrátil se pro kabát (aby si vzal kabát). Мы ходили купаться. Были jsme se koupat;
- po slovesech vyjadřujících **projev vůle** (žádost, prosbu, radu): просить, советовать, рекомендовать, предлагать, уговаривать, приказать, заставить, велеть, разрешить, позволить, обещать, надеяться, согласиться, бояться).

V češtině je často vazba jiná: Он обещал прийти. Slíbil, že přijde. Просим прислать проспекты. Žádáme vás o zaslání prospektů. Мы надеемся встретиться с вами. Doufáme, že se s vámi sejdeme.

- po slovesech **начать (начинать), кончить (кончать), продолжать**: Когда вы кончили работать? Kdy jste přestali pracovat? Продолжайте читать. Pokračujte ve čtení (čtete dále).

Je nutno odlišovat uvedená slovesa od vazeb se zvrtnými slovesy: Работа начинается. Práce začíná. Сезон кончается. Sezóna končí. Собрание продолжается. Schůze pokračuje.

Na rozdíl od češtiny se v ruštině nepoužívá infinitivu po slovesech **vidět, slyšet**, např. Viděl jsem ho přicházet. Я видел, что он приходит. Slyšel jsem ji zpívat. Я слышал, как она поёт. Neviděli jsme ho kouřit. Мы не видели, чтобы он курил. Věty typu "Odsud je dobře vidět (slyšet)" překládáme takto: Отсюда хорошо видно (слышно). V češtině se na rozdíl od ruštiny nepoužívá infinitivu po slovu **rád** (viz výše).

Vyjádření záporu

Zápor se v ruštině vyjadřuje částicí **не**, která se píše se slovesy na rozdíl od češtiny zvlášť: Он не читал — Nečetl; Я не слушаю — Neposlouchám; не работать — nepracovat; не зная — nevěda, nevědouc, nevědouce apod.

Kladným bezesponovým větám typu Отец — инженер odpovídají **záporné věty** rovněž s částicí **не** (nezaměňovat s částicí **нет!**) Отец не инженер — Otec není inženýrem; Он не экономист — Není ekonom; Она пока не вузовец — Zatím není vysokoškolačkou; Он не чех — Není Čech aj.

Kladným větám typu Билеты есть (были, будут); У меня есть (была, будет) машина; Отец (был, будет) дома odpovídají v ruštině **záporné jednočlenné věty** s výrazem **нет** (v min. a bud. čase не + было, будет) a s 2. pádem: Билетов нет (не было, не будет); У меня нет (не было, не будет) машины; Отца дома нет (не было, не будет).

Nejde-li o větný zápor, nýbrž o členský zápor, t.j. popírá-li se pouze některý větný člen, nikoliv celá výpověď, používá se částice **не** kladené před popírané slovo. Jedná se o vyjádřený nebo alespoň myšlený protiklad (v ruštině následuje spojka **а**): У меня не машина, а мотоцикл. — Nemám auto, nýbrž motocykl; У него не сестра, а брат. — Nemá sestru, nýbrž bratra; У неё не грипп, а ангина. — Nemá chřipku, nýbrž angínu; Отец не дома (а на работе). — Otec není doma (nýbrž v práci).

Je tedy nutno rozlišovat věty typu Директора здесь нет (не было, не будет) od vět typu Директор (был, будет) не здесь.

Členskému záporu se čeština vyhýbá, proto ruským větám typu Не все пришли; Я не вас обвиняю; Это случилось не по моей вине odpovídají v češtině běžnější záporné věty Nepřišli všichni (místo Ne všichni přišli); Neobviňuji vás (místo Обвиňuji не (nikoli) вас); Nestalo se to mou vinou (místo Stalo se to не (nikoli) mou vinou).

Привластек

V ruštině je častější neshodný přívlastek. Na místě českého přívlastňovacího přídavného jména bývá v ruštině 2. pád podstatného jména : otcův dům — дом отца; spisovatelovo dílo — творчество писателя; ředitelovo auto — машина директора; autorovo tvrzení — утверждение автора.

U mnoha **termínů** si přívlastek shodný a neshodný v obou jazycích neodpovídají, srov.:

условия труда	— pracovní podmínky
средства труда	— pracovní prostředky
орудие труда	— pracovní nástroj
предмет труда	— pracovní předmět
средство производства	— výrobní prostředek

Časté jsou také případy **dvouslovného pojmenování** tam, kde má čeština jen jedno slovo, např.:

железная дорога	— železnice
торговая точка	— prodejna
сборный пункт	— shromaždiště
горное дело	— hornictví
фрезерный станок	— fréza
сахарный завод	— cukrovar
пивоваренный завод	— pivovar

стекольный завод
число колебаний

— sklárna
— kmitočet

Přístavek

Pro ruštinu jsou typická pojmenování přístavkového typu, srov.: страна-участница, страна-член (účastnická země, členská země), завод-изготовитель (výrobní závod), вагон-ресторан (jídelní vůz), телеграмма-молния (bleskový telegram), город-порт (přístavní město), выставка-продажа (prodejní výstava), ракета-носитель (nosná raketa), инженер-строитель (stavební inženýr), женщина-врач (lékařka), женщина-космонавт (kosmonautka).

Предмět

Slovesné vazby si v ruštině a češtině často neodpovídají.

Bezpředložková řízenost slovesná

s 2. pádem

беречься чего (простуды)
ждать чего (помощи)
желать чего (успехов)
избегать чего (неприятностей)
требовать чего (средств)
просить чего (внимания)
искать чего (выхода)
удостоиться чего (премии)
лишиться чего (денег)

chránit se před čím
čekat co, na co
přát co
vyhýbat se čemu
vyžadovat co
prosit o co
hledat co
být odměněn čím
přijít o co

se 3. pádem

изменить кому (родине)
подражать чему (природе)
радоваться чему (успехам)
симпатизировать кому (другу)
сочувствовать кому (больному)
содействовать чему (развитию)
способствовать чему
следовать чему (правилу)

zradit co
napodobovat co
radovat se, mít radost z čeho
sympatizovat s kým
mít soucit s kým
přispívat k čemu
přispívat k čemu
řídit se čím

se 4. pádem

благодарить кого (сестру)
поблагодарить кого за что
выучить что (правило)
извинить кого (меня)
использовать что (опыт)
приобретать что (большое значение)
поздравлять кого (отца)
понимать кого (брата)

děkovat komu
poděkovat komu za co
naučit se čemu
prominout komu
využít čeho
nabývat čeho
blahopřát komu
rozumět komu

предпочитать что чему
продолжать что (работу)
применять что (машину)
упрекать кого в чём
забыть кого (друзей)
победить кого (врага)
просить что (карандаш)
учитывать что (требования)

se 7. pádem

болеть чем (ангиной)
владеть чем (русским языком)
гордиться чем (успехом)
заведовать чем (магазином)
интересоваться чем (техникой)
командовать чем (полком)
обладать чем (свойством)
обмениваться чем (опытом)
пользоваться чем (словарём)
рисковать чем (жизнью)
жертвовать чем (здоровьем)
руководить чем (предприятием)
управлять чем (заводом)
торговать чем (мебелью)

dávat přednost **čemu před čím**
pokračovat **v čem**
používat **čeho**
vytýkat **komu co**
zapomenout **na koho**
zvítězit **nad kým**
prosit **o co**
přihlížet **k čemu**

mít **co**
ovládat **co**
být hrdý **na co**
vést **co**
zajímat se **o co**
velet **čemu**
mít **co**
vyměňovat si **co**
používat **čeho**
riskovat **co**
obětovat **co**
řídít **co**
řídít **co**
obchodovat **s čím**

Předložková řízenost slovesná

s předložkou в

играть во что (в футбол)
нуждаться в чём (в помощи)
сознаваться в чём (в своей вине)
сомневаться в чём (в правильности)
убедиться в чём (в способностях)
участвовать в чём (в работе)

hrát **co**
potřebovat **co**
přiznávat **co**
pochybovat **o čem**
přesvědčit se **o čem**
účastnit se **čeho**

s předložkou за

приниматься за что (за работу)
голосовать за кого (за кандидата)
наблюдать за чем (за самолётом)
следить за чем (за мячом)
ухаживать за чем (за цветами)
сходиться за чем (за хлебом)

dávat se **do čeho**
hlasovat **pro koho**
pozorovat **co**
sledovat **co**
pečovat **o co**
jít **pro co**

s předložkou к

обращаться к кому (к директору)
привыкнуть к чему (к условиям)
готовиться к чему (к экзамену)
стремиться к чему (к улучшению)

obracet se **na koho**
zvyknout si **na co**
připravovat se **na co**
usilovat **o co**

s předložkou на

надеяться на что (на поддержку)
опираться на что (на знания)
рассчитывать на что (на помощь)
перевести на что (на русский язык)

doufat **v co**
opírat se **o co**
počítat **s čím**
přeložit **do čeho**

играть на чём (на гитаре)
жениться на ком (на Вере)
сосредоточиться на чём (на проблеме)
специализироваться на чём (на производстве)

s předložkou nad
работатъ над чем (над темой)
смеяться над кем (над ребёнком).

s předložkou o
вспоминать о ком (о друге)
заботиться о чём (о здоровье)
забыть о ком (о семье)
беспокоиться о ком (о детях)
спрашивать о ком (о заведующем)

s předložkou от
воздержаться от чего (от голосования)
умирать от чего (от рака)
зависеть от чего (от обстоятельств)
защищать от чего (от загрязнения)
отказаться от чего (от помощи)
отставать от кого (от товарищей)
убегать от чего (от обязанностей)
скрыться от чего (от дождя)
спасти от чего (от банкротства)

s předložkou перед
извиниться перед кем (перед учителем)
отчитываться перед кем (перед парламентом)

s předložkou с
поздравлять с чем (с успехом)
здороваться с кем (с учителем)

hrát na co
oženit se s kým
soustředit se na co

specializovat se na co

pracovat na čem
smát se komu

vzpomínat na koho
pečovat, starat se o co
zapomenout na koho
mít strach, bát se o koho
ptát se na koho

zdržet se čeho
umírat na co
záviset na čem
chránit před čím
odmítnout co, zřici se čeho
zůstat pozadu za kým
utíkat před čím
ukrýt se před čím
zachránit se před čím

omluvit se komu
odpovídat se komu

blahopřát k čemu
zdravit koho

Důležité vazby podstatných jmen

2. pád

учёт чего
с учётом чего

7. pád

злоупотребление чем
заведующий чем
обмен чем
руководство, управление чем
командование чем

в чём:

заинтересованность в чём
доля в чём
необходимость в чём
потребность в чём
участие в чём
нужда в чём

ohled na co, zřetel k čemu
s ohledem na co, se zřetelem k čemu

zneužití čeho
vedoucí čeho
výměna čeho
řízení čeho
velení čemu

zainteresovanost na čem
podíl na čem
potřeba čeho, nezbytnost čeho
potřeba čeho
účast na čem
potřeba čeho

удельный вес в чём
уверенность в чём

за чем:

контроль за чем
наблюдение за чем

к чему:

интерес к чему
стремление к чему

на что:

собственность на что
спрос на что
цена на что
начисление на что

над чем:

контроль над чем
работа над чем

во что:

вклад во что

о чём:

вопрос о чём
забота о чём
воспоминание о чём

от чего:

доходы от чего
(не)зависимость от чего
защита от чего
отчисление от чего
прибыль от чего
процент от чего
спасение от чего
эффект от чего

перед чем:

долг перед кем
ответственность перед кем
задолженность перед кем

с чем:

поздравление с чем

по чему:

комиссия по чему
специалист по чему
мероприятия по чему
работа по чему
предложение по чему

podíl **na** **čem**
přesvědčení **o** **čem**

kontrola **čeho**
pozorování **čeho**

zájem **o** **co**
úsilí **o** **co**

vlastnictví **čeho**
poptávka **po** **čem**
cena **čeho**
přirážka **k** **čemu**

kontrola **čeho**
práce **na** **čem**

příspěvek **k** **čemu**

otázka **čeho**
péče, starost **o** **co**
vzpomínka **na** **co**

příjmy **z** **čeho**
(ne)závislost **na** **čem**
ochrana **před** **čím**
srážka, odečtení **z** **čeho**
zisk **z** **čeho**
procento, úrok **z** **čeho**
záchrana **před** **čím**
efekt **z** **čeho**

povinnost **komu**
odpovědnost **komu**
závazky **vůči** **komu**

blahopřání **k** **čemu**

komise **pro** **co**
odborník **v** **čem**, **pro** **co**
opatření **k** **čemu**
práce **v** **čem**
návrh **na** **co**

Odchylné vazby přídavných jmen

беден **чем** (водой)
богат **чем** (ископаемыми)
горд **чем** (успехами)
доволен **чем** (работой)
обилён **чем** (лесами)
виноват **в чём** (в несчастье)
готов **на что** (на подвиг)
похож **на кого** (на отца)

chudý **na co**
bohatý **na co**
hrdý **na co**
spokojený **s čím**
bohatý **na co**
vinen **čím**
odhodlaný **k čemu**
podobný **komu**

Ustálená spojení sloveso + substantivum

Pro ruštinu, zejména pro odborný styl, je typické používání ustálených slovních spojení **sloveso + substantivum** místo pouhého slovesa. Přednost těchto spojení spočívá v tom, že mohou zpravidla rozlišit vid a že jejich substantivum může být blíže určeno přívlastkem. Srov.:

принимать (активное) участие в чём	— участвовать в чём
оказывать (благоприятное) влияние на что	— влиять на что
вносить (существенный) вклад во что	— содействовать чему
получать (большое) развитие	— развиваться
получать (широкое) распространение	— распространяться
носить (политический) характер	— характеризоваться
производить (тщательный) анализ	— анализировать
давать возможность	— позволять
брать начало	— начинаться

Pozor na překlad:

aktivně se účastnit - принимать активное участие, příznivě ovlivnit - оказать благоприятное влияние, podstatně přispět (k rozvoji vědy) - внести существенный вклад (в развитие науки) apod.

Přísluvečné určení

Přísluvečné určení rozvíjí nejčastěji sloveso a vyjadřuje rozmanité okolnosti děje (místní, časové, způsobové, příčinné apod.). Vyjadřuje se nejčastěji příslovcem nebo nepřímým pádem podstatného jména.

Z porovnávacího rusko-českého hlediska je zde důležité užití různých předložkových vazeb. Protože jedna předložka může ve spojení s podstatnými jmény vyjadřovat různé významy (např. předložky в, на, по), při popisu jednotlivých typů přísluvečného určení by se tatáž předložka mohla několikrát opakovat. Abychom se tomu vyhnuli, uvádíme stručný přehled užití jednotlivých ruských předložek s jejich českými ekvivalenty pouze podle jejich spojovatelnosti s různými pády podstatného jména.

Z formálního hlediska rozlišujeme předložky **prvotní** (без, к, на, от) a předložky **druhotné** (путём, насчёт, при помощи, с целью), které vznikly z jiných slovních druhů a které jsou charakteristické zejména pro odborný styl.

Vazby a významy některých předložek

Předložky s 2. pádem

- до** — až k, až do (до дома, до Праги)
— do (с восьми до девяти)
— před (до войны, до революции)
— na, asi (до пятисот человек)
- насчёт** — ohledně, o (насчёт этого вопроса)
- около** — při, u (около моста)
— kolem, asi (около тридцати центнеров)
- от** — od (от родителей)
— z, 7. p. (от страха — ze strachu, strachem)
— z (письмо от 9 января)
— před (спастись от смерти)
— proti (капли от кашля)
- после** — po (после дождя)
- против** — proti, oproti (продукция больше против прошлого года)
- ради** — kvůli, pro (ради тебя)
- с** — z (с крыши)
— od (с двух до пяти)
- за счёт** — 7. p. (внедрения механизации — zaváděním mechanizace)
— z (прибыли)
— na úkor (развивающихся стран)
- по мере** — podle (toho, jak) (развития рыночной экономики)
- в целях** — za účelem, s cílem (снижения инфляции)
- с целью** — za účelem, s cílem (сокращения расходов)
- путём** — 7. p., cestou (увеличения продукции)

Předložky s 3. pádem

- вопреки** — proti (вопреки желанию)
- по** — po (идти по улице)
— podle (поступать по закону)
— význam způsobový — z (экзамен по математике)
— na (завод по производству стекла)
— k(e) (мероприятия по улучшению производства)
— v (oblasti) — (специалист по физике)
— v(e) (по объёму продукции, по производству сахара)
— každý (по понедельникам)
— pro (отсутствовать по болезни)
— 7. p. (по профессии он врач)
- благодаря** — díky (приватизации)

Předložky se 4. pádem

- в** — do, na (в школу, в министерство)
— v (в два часа, в понедельник, в это время, в период)
— za (в бурю, в царствование Петра I)
— násobnost (в пять раз больше)
— míra (пять метров в ширину, здание в 6 этажей)

- за** — za (заплатить за товар)
 — k(e) (сесть за стол)
 — za, během (сделать за два дня)
 — přes (за полночь, ему за сорок)
 — 4. p. (за два дня до отъезда — dva dny před odjezdem)
- на** — na (положить на стол)
 — do (идти на работу)
 — pro, na (больница на 500 человек)
 — o (на пять процентов больше)
- по** — po (по пояс)
 — do (по 1-ое апреля)
- под** — pod (под стекло)
 — k (под вечер)
 — *význam způsobový* (под диктовку — podle diktátu, под аккомпанемент — s doprovodem, под музыку — při hudbě)
- про** — o (рассказывать про будущее)
- через** — přes (ехать через реку)
 — za, po uplynutí (через год, через два месяца)
 — prostřednictvím (через банк)
- включая** — včetně (атомные реакторы — včetně atomových reaktorů)

Предložky se 6. pádem

- в** — v (в комнате, в январе месяце)
 — 4. p. (в двух километрах от города — dva kilometry od města)
- на** — na (на столе)
 — *časový význam* (на прошлой неделе — minulý týden, на днях — v těchto dnech)
 — 7. p. (ехать на поезде)
- по** — po (zřídka) (по окончании, по прибытии, по возвращении)
- при** — při, u, vedle (при дороге, при доме)
 — za (при его жизни)

Предložky se 7. pádem

- за** — za (за шкафом)
 — při (за обедом)
 — pro (послать за врачом)
 — pro, v důsledku (за недостатком времени)

между

— mezi

Предložky *между* se užívá v ruštině tehdy, vyjadřuje-li vzájemný poměr (договор между РФ и ЧР, различие между физическим и умственным трудом), prostorové vztahy (между окнами) a časové vztahy (между пятью и шестью часами). Pro označení výskytu v nějakém společenství ruština užívá předložky *среди* (pracovat mezi mladými lidmi — работать среди молодых людей). Chceme-li vyjádřit zařazení do nějaké skupiny, užijeme obvykle předložky *к* (přijďte mezi nás — приходите к нам, patří mezi nejlepší odborníky — он относится к лучшим специалистам).

- над** — nad (над столом — nad stolem i nad stůl)
 — na (работать над диссертацией)
- перед** — před (перед домом — před domem i před dům)

- под — pod (под водой)
 — u (жить под Прагой)
- с — s (говорить с директором)
 — k, vůči (внимателен с коллегами)
 — proti (бороться с загрязнением)

Přehled důležitých větných typů (se zřetelem k ekonomickým textům)

1. ОТЕЦ — ИНЖЕНЕР.

Otec je inženýrem.

Věty se sponovým slovesem **быть** v přítomném čase, kde se vynechává. Podobně: *Моя сестра — врач. Прага — столица ЧР. Je-li jeden z obou členů vyjádřen zájmenem, pomlčka se nepíše: Я студент. Эта книга моя. Pomlčka se nepíše také v záporných větách: Мой отец не экономист. К tomuto typu patří rovněž věty s přísudkem vyjádřeným přídavným jménem: Фильм интересный. Значение этих мероприятий весьма велико. Viz též str. 61 a 64.*

2. МОЙ БРАТ РАБОТАЕТ ЭКОНОМИСТОМ.

Můj bratr pracuje jako ekonom.

Věty s doplňkem vyjádřeným 7. pádem podstatného nebo přídavného jména. Podobně: *Она там работает секретаршей. Мы расстались друзьями. Пётр вернулся последним. Poznámka: pracovat jako můžeme vyjádřit také výrazem в качестве: Он начал работать в качестве редактора.*

3. ЭНЕРГЕТИКА ЯВЛЯЕТСЯ ВАЖНОЙ ОТРАСЛЬЮ ЭКОНОМИКИ.

Energetika je důležitým odvětvím hospodářství.

Věty se sponovým slovesem (kromě **быть** v přítomném čase), srov.: *До 1989 г. был СССР нашим главным торговым партнёром. Павел состоит членом спортивного клуба. Он уже числится студентом нашего института. Сельское хозяйство представляет собой комплекс взаимосвязанных отраслей. Мой знакомый стал директором завода. Она считается хорошим специалистом. Viz též str. 61.*

4. ОТЕЦ ПРОДОЛЖАЕТ РАБОТАТЬ.

Otec nadále pracuje (pokračuje v práci).

Věty se slovesy **продолжать, начинать (начать), кончать (кончить)** ve spojení s infinitivem: *Начали развиваться новые формы бизнеса. Мы кончили заниматься. Продолжают поступать жалобы.*

5. СОБРАНИЕ ПРОДОЛЖАЕТСЯ.

Schůze pokračuje.

Věty se zvrtnými slovesy **продолжаться, начинаться (начаться), кончаться (кончиться)**, jimž v češtině odpovídá nezvratné sloveso: *Консультации по этим вопросам продолжают. Переговоры между обеими странами ещё не начались. Монтаж завода уже кончился.*

6. ДИРЕКТОР НА ФАБРИКЕ.

Ředitel je v továrně.

Věty s příslovečným určením místa, vyjadřující přítomnost někoho nebo něčeho někde nebo u někoho: *Книга на столе. Секретарша у врача. Бабушка дома. Вокзал далеко.*

7. ДИРЕКТОРА ЗДЕСЬ НЕТ.

Ředitel zde není.

Typ záporných vět s částicí **нет**. Podstatné jméno má tvar 2. pádu, srov.: *В этом городе нет промышленности. Отца нет дома. Возражений нет. Вопросов больше нет? Viz. též str. 61 a 64.*

8. МЕЖДУ НИМИ ЕСТЬ (ИМЕЮТСЯ, СУЩЕСТВУЮТ) ОПРЕДЕЛЁННЫЕ РАЗЛИЧИЯ.

Mezi nimi jsou (existují) určité rozdíly.

Věty vyjadřující existenci něčeho. Sloveso *есть* se tvarově nemění. Srov.: В каждой из стран есть свои особенности. Есть все основания им верить. Есть и недостатки. V záporných větách máme částici *нет*: Желание инвестировать есть, средства необходимые есть, а реальных возможностей нет. Je-li ve větě vyjádřen subjekt, pak se tyto věty překládají do češtiny se slovesem (ne)mít: Деньги у нас есть. — Máme peníze. Денег у нас нет. — Nemáme peníze. Viz též str. 61 a 64.

9. (НАМ) ЕСТЬ С КЕМ ПОСОВЕТОВАТЬСЯ.

Je (máme) se s kým poradit.

Kladné věty se zájmeny a příslovci vyjadřující existující možnost, srov.: (Нам) есть о чём поговорить. (Вам) будет там на что посмотреть. (Туристам) было куда идти.

10. (НАМ) НЕ С КЕМ ПОСОВЕТОВАТЬСЯ.

Není (nemáme) se s kým poradit.

Je to záporný typ ke kladným větám předcházejícího typu. Srov.: (Нам) не о чём говорить. (Им) не от кого ждать помощи. (Туристам) некуда было идти. Viz též str. 40.

11. ТОВАРООБОРОТ ДОЛЖЕН ВОЗРАСТИ В ДВА РАЗА.

Obrat zboží se má zvýšit dvakrát.

Typ dvoučlenných vět s modálními výrazy v krátkém tvaru, srov.: Участники конгресса должны приехать завтра. Производство автомобилей должно увеличиться. Она способна выполнить эту задачу. Они обязаны снизить цены. Учитель готов им помочь. Мы вынуждены взять кредит. K tomuto a dalším třem typům viz též str. 62-63.

12. ИМ НАДО (НУЖНО) ПОМОЧЬ.

Je třeba jim pomoci.

Jednočlenné věty s modálními výrazy. Srov.: Можно поспорить. Необходимо модернизировать наше машиностроение. Нам нужно приобрести капитал. Надо подчеркнуть, что Здесь нельзя строить электростанцию.

13. (НАМ) НУЖНЫ НЕОБХОДИМЫЕ ДАННЫЕ.

Potřebujeme nezbytné údaje.

Dvoučlenné věty s modálním výrazem *нужен* shodným tvarově s podmětem. Srov.: Нам нужны результаты исследования. Ему нужна подробная схема. Монтажникам нужно техническое описание машины.

14. СЛЕДУЕТ ТУДА ПОЕХАТЬ.

Je třeba tam jet.

Jednočlenné věty, v nichž se užívají nejčastěji modální slovesa *следует* (следовало), *приходится* (придётся, пришлось), *хочется* (хотелось), *стоит* (стоило), *предстоит*, *остаётся*. Např.: Нам предстоит ещё многое сделать. Эту статью стоит прочитать. Нам пришлось начать снова.

15. ОБ ЭТОМ ПИШУТ В ГАЗЕТАХ

O tom se píše v novinách.

Věty se slovesem ve tvaru 3. osoby množ. čísla, které vyjadřují všeobecný podmět: Здесь строят плотину. Магазины открывают в семь часов. Цех теперь ремонтируют.

Poznámka: Věty typu ОБ ЭТОМ НЕ РАЗ ГОВОРИЛОСЬ (ПИСАЛОСЬ) jsou v ruštině málo běžné.

16. ПРОИСХОДИТ ПРИВАТИЗАЦИЯ ГОССОБСТВЕННОСТИ.

Dochází k privatizaci státního majetku.

V ruštině jsou to věty dvoučlenné, v češtině jednočlenné. Srov.: В 90-ых годах произошли значительные изменения. Происходит диверсификация внешней торговли.

17. РЕЧЬ ИДЁТ О РАЗВИТИИ ЧАСТНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА.

Jde o rozvoj soukromého podnikání.

Podobně: Речь идёт о производстве новейшей техники. Речь идёт о реализации рыночной экономики. Srov. ještě:

Дело в том, что ...
Иде о то, že ...
Речь идёт о том, что ...

18. К ЧИСЛУ ВАЖНЕЙШИХ ПРОБЛЕМ ОТНОСИТСЯ НАЛОГОВАЯ СИСТЕМА.

K nejdůležitějším problémům (mezi nejdůležitější problémy) patří daňový systém.

Podstatné jméno **число** se do češtiny nepřekládá. Srov.: К числу важных приоритетов внешней политики ČR относится обеспечение добрых отношений с соседями. К числу традиционных отраслей нашей промышленности относится текстильная и стекольная промышленность.

19. ДОЛЯ (УДЕЛЬНЫЙ ВЕС) СЫРЬЯ В ИМПОРТЕ ČR СОСТАВЛЯЕТ ОКОЛО 20 %.

Podíl surovin na dovozu ČR činí asi 20 %.

Věty tohoto typu jsou pro ekonomické texty charakteristické. Srov. ještě: Доля России в общем товарообороте стран-членов СНГ с КНР составила в 1992 г. 90 %. Удельный вес стран ЕС в общем экспорте ČR в 1994 г. составил 46 %.

20. НА ДОЛЮ СЫРЬЯ ПРИХОДИТСЯ ОКОЛО 20 % ИМПОРТА ČR.

Na suroviny připadá asi 20 % dovozu ČR.

Věty tohoto typu vyjadřují vlastně totéž, co předcházející typ, ale jinou syntaktickou konstrukcí. Slovo **доля** do češtiny nepřekládáme. Srov. ještě: На долю комплектного оборудования приходится более 21 % российского машиностроительного экспорта в КНР. На долю Словакии приходилось в 1994 г. примерно 14 % общего импорта в ČR.

21. МОЩНОСТЬ ДВИГАТЕЛЯ — 200 л. с.

Výkon motoru je 200 k. s.

Typ vět charakterizujících předmět z hlediska měrných jednotek: Ёмкость водохранилища — около 2 млрд. куб. м. Общая площадь квартиры — 65 кв. м. Высота телебашни — 250 м. Мощность АЭС — 1760 мегаватт.

Tento význam je možno vyjádřit i jinak. Např. větu Televizní věž je vysoká 250 m můžeme přeložit takto: Телебашня имеет высоту 250 м (... имеет 250 м в высоту, ... достигает высоты 250 м).

Poznámka: věž o výšce 250 m, proud o napětí 220 V apod. překládáme do ruštiny takto: башня высотой (в) 250 м, ток напряжением (в) 220 В.

Pro ruštinu, zejména pro hovorový jazyk, jsou charakteristické věty, které jsou tvořeny nezávislým infinitivem — tzv. **věty infinitivní**. Jejich význam je různý a závisí jak na formě, tak na intonaci, např.: МОЛЧАТЬ! — Mlčet! (strohý příkaz), НЕ ПОЗВОНИТЬ ЕМУ? — Neměl bych mu zavolat? (rozvažovací otázka, nerozhodnost), ТОЛЬКО БЫ ОТДОХНУТЬ ГДЕ-НИБУДЬ! — Jen si tak někde odpočinout! (přání), ВАМ БЫ ЛЕЧИТЬСЯ. — Měl byste se léčit (rada), НАМ ЕЩЕ ДЕНЬГИ МЕНЯТЬ. — Musíme si ještě vyměnit peníze (povinnost), НАМ НЕ ВЕРНУТЬСЯ! — Určitě se nevrátíme (nevyhnutelnost), ЕМУ БЫ ТОЛЬКО КРИТИКОВАТЬ. — On by jen kritizoval (sklon k ději).

Souvětí

Složitější myšlenky se vyjadřují často souvětím, které vzniká spojením dvou nebo více vět v jeden vyšší celek. Jednotlivé věty v souvětí ztrácejí svou samostatnost a vstupují do syntaktických

vztahů k ostatním větám. Podle charakteru **mluvnických** vztahů mezi jednotlivými částmi souvětí rozlišujeme **souvětí souřadné a souvětí podřadné**. Z hlediska česko-ruského je nejdůležitější výběr a užití spojovacích výrazů mezi částmi souvětí, tj. **spojek a vztazných zájmen** nebo příslovcí. Uvádíme přehled spojek s ilustračními příklady. Pokud jde o užití vztazných zájmen, viz str. 37.

Spojky v souvětí souřadném

a) slučovací

a, i: и

(a) také: (и) тоже, (a) также, да и

Сестра отличница, а брат также хорошо учится.

Он не хотел согласиться, да и мы его не уговаривали.

(a) ani: и, (и) даже, да и

Я этого не читал, и никто мне об этом не рассказывал.

Он ушёл, (и) даже не простился.

Трамваи не ходят, да и такси не достать.

aniž: (и) даже

Он ушёл и даже не простился. (Он ушёл, даже не простившись.)

ani — ani: ни — ни

Ни с ним никто не говорил, ни он сам не любил тратить попусту слова.

nejen — nýbrž i: не только — но и

jak — tak i: как — так и

b) odporovací

ale: но

Я звонил вам, но никого не было дома.

nýbrž, ale (v protikladu), **kdežto:** а, же

После занятий студенты не уходят домой, а занимаются в разных кружках.

Всех увлекала новая работа, он же оставался к ней совершенно равнодушен.

zatímco, kdežto: тогда как, между тем как, в то время как

Между тем как (В то время как) на севере ещё мороз и снег, на юге уже расцветают первые цветы.

avšak: однако

Мы встретились с многочисленными препятствиями, однако добились намеченной цели.

(ale) zato: (но) зато

Он не владеет английским языком, (но) зато прекрасно говорит по-русски.

(a) přece: (a) всё-таки, (a) всё же

Ему в городе не нравилось, а всё-таки он остался там.

Конечно, он сам виноват, (a) всё же надо было ему помочь.

c) vylučovací

nebo: или

buď — anebo: или — или, либо — либо, то ли — то ли

То ли заболел, то ли опоздал на поезд, я просто не знаю.

tu — tu, hned — hned: то — то

Я не мог работать: то кто-нибудь входил в кабинет, то звонил телефон.

snad — snad, jako by — nebo spíše, buď — anebo: не то — не то

На дворе идёт не то дождь, не то снег.

Вýznamově odlišné je užití spojek **čili (či, neboli, jinak, též)** pro jiné pojmenování téhož předmětu. V ruštině jim odpovídají tyto výrazy: *или, или же, иначе, иными словами: газоконденсат, или (или же, иначе, иными словами) природный газ с примесью тяжёлых углеводородов.*

d) důsledkové

(a) **proto:** (и, а) поэтому, потому

Я занят, (и, а) поэтому не могу тебе помочь.

tedy, tudíž: следовательно, значит

Возражений нет, следовательно (значит) можно продолжать.

Spojky v souvětí podřadném

a) časové

když: когда

až: когда (*se slovesem v budoucím čase*)

Когда вернёшься домой, позвони мне.

jakmile: как только, едва, едва только, лишь только

Как только перестанет дождь, нужно продолжать уборку зерновых.

zatímco: в то время как, между тем как

Между тем как директор был за границей, многое изменилось.

dokud: пока, до тех пор как

Пока (до тех пор как) ребёнок болел, мать оставалась дома.

až, než, dokud ne: (до тех пор как) пока не

Я останусь там (до тех пор), пока он не придёт.

od té doby, co: с тех пор как, с того времени как

С тех пор как мы последний раз встретились, на заводе произошли большие изменения.

potom co, poté když, když: после того как

После того как он вернулся, я ему всё сказал.

dříve než: прежде чем, перед тем как

Прежде чем (перед тем как) ты придёшь, я куплю билеты в театр.

Je-li v hlavní a vedlejší větě stejný činitel děje (včetně všeobecného), používá se po spojce infinitiv: Прежде чем начать работу, нужно подготовиться.

b) důvodové

protože, poněvadž: так как, поскольку, потому что (neklade se na začátek souvětí)

Вчера я не смог к вам прийти, так как плохо себя чувствовал.

Поскольку спрос на некоторые товары сократился, цены заметно понизились.

Různé odstíny základního významu "protože" vyjadřují následující spojky:

následkem toho, že: в результате того что, вследствие того что

v důsledku toho, že: в силу того что

Вследствие того что запасы сырья исчерпаны, его добыча остановлена.

В силу того, что процесс воспроизводства в условиях интеграции объединяет разные государства, большое значение имеет и своевременное обеспечение сбыта продукции.

vzhledem k tomu, že: ввиду того что

Ввиду того, что запасы горючих ископаемых ограничены, необходимо искать новые источники энергии.

ve spojitosti s tím, že: в связи с тем что

В связи с тем что мы не заинтересованы в закупке этого товара, наши представители в совещании участия не примут.

díky tomu, že: благодаря тому что

Благодаря тому что точно соблюдалась инструкция, опыт удался.

nebot': ибо

Мероприятия оказались правильными, ибо положение на заводе стало лучше.

c) podmínkové

jestliže: если (v hlavní větě stojící za větou vedlejší může být *to*)

Если будет тепло, (то) будем купаться.

kdyby: *если бы*

Если бы меня пригласили, (то) я пошёл бы с вами на выставку.

По spojkách *если, если бы může být infinitiv, jde-li však o všeobecného činitele děje:*
Если повысить выпуск изделий на 5 % ежедневно, нужно будет значительно увеличить закупку сырья.

když: (*hovor.*) *когда, раз*

Когда цветы не поливают, они вянут.

Раз пришёл, садись.

-li se užívá ve dvou významech:

1. **zda** (nepřímá otázka) — *rusky ли (bez spojovníku). Sdělte nám, máte-li (= zda máte) zájem o nabízené zboží. Сообщите нам, заинтересованы ли вы в предлагаемом товаре;*
2. **jestliže** (podmínková věta). *Máte-li (=jestliže máte) zájem o nabízené zboží, můžeme podepsat kontrakt. Если вы заинтересованы в закупке предлагаемого товара, можно подписать контракт.*

d) účelové

aby: *чтобы*

proto aby: *для того чтобы, с тем чтобы, с той целью чтобы*

Я пригласил вас с той целью, чтобы вы мне посоветовали.

Je-li v hlavní a vedlejší větě stejný podmět, nebo jde-li o všeobecného činitele, klade se po чтобы infinitiv: Чтобы получить одобрение населения, реформаторы должны чётко сформулировать своё представление о будущем общества.

Для того чтобы ускорить химическую реакцию, можно добавить кислород.

jen aby: *лишь бы, только бы*

Он готов поехать куда угодно, лишь бы с ней встретиться.

e) přípustkové

ačkoliv, přestože, i když: *хотя, несмотря на то что*

Хотя он стал хорошим специалистом, он продолжал совершенствовать методы своей работы.

buť, i když: *пусть, пускай*

Пусть уже поздно, но мы задержимся ещё немного.

i kdyby: *хотя бы, если (бы) даже, если (бы) и*

А если он и узнает об этом, то вам всё равно не скажет.

Мы не успеем к поезду, если даже возьмём такси.

f) účinkové

že: *что*

takže: *так что, вследствие чего*

Я сегодня проспал, так что (вследствие чего) опоздал на занятия.

g) srovnávací

jako: *как, будто, точно*

Здание не такое большое, как я думал.

Он посмотрел на меня, как будто меня никогда не видел.

jakoby: *как бы, будто бы*

stejně jako: *подобно тому, как*

než: *чем*

Задача оказалась труднее, чем это можно было ожидать.

(podle toho) jak, čím (více) — čím: *по мере того как*

По мере того, как будет повышаться производительность труда, будет улучшаться и материальное состояние работников.